

- 1 توحید
- 2 معاد
- 3 عدل (مظلوم به آسانی حق خود را از ظالم بگیرد)
- 4 ولایت (حکومت امام و قرآن)
- 5 منزلت زن (خانواده) **معیارهای تمدن اسلامی**
- 6 تقویت جبهه صالحان و عدالت خواهان
- 7 اعتدال در نگرش به زندگی (دنیا+ آخرت)
- 8 رشد تفکر و علم دنیایی و تعقل

پایه های استوار

درس دهم

1 از جمله برنامه های یک انسان مسلمان برای ایجاد جامعه ای بر اساس معیارهای اسلامی چیست؟ و برای تحقق آن چه باید کرد؟

1 | از جمله برنامه های یک انسان مسلمان،¹ مشارکت و تلاش او در ایجاد جامعه ای بر اساس

معیارهای اسلامی است. از این رو، لازم است ابتدا معیارهای یک تمدن اسلامی را که قرآن کریم

و پیشوایان دین به ما معرفی کرده اند، بشناسیم و² برای تحقق هرچه بهتر آنها در جامعه، برنامه ریزی

و تلاش کنیم!

اکنون، در این درس می خواهیم به این سؤال پاسخ دهیم که :

معیارهای تمدن اسلامی کدام اند و ما باید برای تحقق چه نوع جامعه ای تلاش کنیم؟

بیش از چهارده قرن از فرود آمدن پیامبر مکرم اسلام ﷺ، در یک سپیده دم تاریخ ساز، از فراز جبل النور، که غار حرا در آن قرار داشت، می گذرد. در آن روزها از اهالی مکه، کسی تصور نمی کرد که این انسانی که در حال پایین آمدن از کوه است، پایه گذار تمدنی در جهان شود که از سایر تمدن های عصر خود پیش بیفتد و آثار و برکات خود را به تمدن های بعد نیز برساند. در صبح یکی از همان روزهای آغازین بعثت، یحیی بن عقیف، از اهالی طائف، میهمان عباس - عموی پیامبر - بود. او می گوید:

«در گوشه ای از مسجد الحرام ایستاده بودم و کعبه را نظاره می کردم. ناگاه چهره ای شاداب را دیدم که به پهنه آسمان چشم دوخته است. اندکی بعد، سوی کعبه به حرکت درآمد و کنار آن ایستاد. پس از زمانی کوتاه، نوجوانی پیش آمد و در سمت راست او قرار گرفت. آنگاه بانویی از راه رسید و پشت سرشان ایستاد. دیدم که آن دو به پیروی از آن مرد، تعظیم کردند، برخاستند و به سجده افتادند.

گفتم: ای عباس، این کاری است عجیب و شگفت.

پاسخ داد: آری، کاری است شگفت. و ادامه داد: آن مرد را می شناسی؟

جواب دادم: نه، نمی شناسم.

گفت: نامش محمد است، پسر عبدالله بن عبدالمطلب و برادرزاده من. سپس پرسید: می دانی آن نوجوانی که همراه اوست، کیست؟

گفتم: نه.

گفت: نامش علی است، پسر ابوطالب. آن زن را چطور؟ او را می شناسی؟

این بار نیز پاسخ منفی بود.

گفت: او خدیجه است، همسر برادرزاده ام.

برادرزاده ام می گوید: «پروردگار من - که پروردگار آسمان و زمین است - مرا فرمان داده چنین نماز بگزارم.» به خداوند سوگند که امروز از کران تا کران این سرزمین پهناور، هیچ کس را جز این سه تن نمی شناسم که بر این آیین باشد.»^۱

کمتر از نیم قرن، پس از آغاز دعوت، نام این پیام آور، سرزمین های اطراف مکه را در نوردید، قلب ها را تسخیر خود کرد و بر سر زبان های بخش عظیمی از مردم متمدن آن زمان، جاری گشت. و یک قرن بعد، این گرمی ترین نام، از فراز مناره های مساجد شهرهای بزرگ آسیا، آفریقا و اروپا به گوش مردم جهان می رسد و آنها را به هیجان می آورد. این چنین بود که پیامبر اکرم ﷺ تمدنی عظیم و باشکوه را رقم زد، یعنی تمدن اسلامی.^۲

۱- البدایه والنهایه، ابن کثیر، ج ۳، ص ۲۵.

۲- تمدن، عبارت است از زندگی جمعی و مدنی یک یا چند ملت برای رفع نیازهای مادی و معنوی. عظمت و بزرگی تمدن ها وابسته به همت، درایت و مجموعه توانمندی های است که آن جمع در اختیار دارد و به کار می گیرد. یکی از تمدن ها، تمدن اسلامی است که با ظهور دین اسلام آغاز شد و در قرون به اوج رسید و به دلایلی به تدریج ضعیف شد.

عبور از عصر جاهلیت ← با تغییر در نگرش انسانها

و ورود به سوی تمدن اسلامی ← تحول بنیادی در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم

2 برای گذار از عصر جاهلیت به عصر اسلامی چه تغییراتی لازم بود؟ خرداد 98 تجربی دی 98 انسان

2 / این تغییر بنیادین و گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند تغییر در نگرش انسانها و تحولی

بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم بود رسول خدا ﷺ این رسالت بزرگ را از شهر مکه

آغاز کرد و با کمک یاران خود در مدینه پایه های تمدن اسلامی را بنا نهاد.

4 نخستین معیار تمدن اسلامی که پیامبر ص به آن دعوت می نمود چیست؟
5 دومین معیار تمدن اسلامی اعتقاد به آخرت (معاد) را بیان کنید؟

معیارهای تمدن اسلامی

اصل توحید محوری ۱- رسول اکرم ﷺ از همان ابتدای دعوت، مردم را به یکتاپرستی دعوت کرد و فرمود: لا اله الا الله
اولین معیار
تبری تولی

ای مردم بگویند «معبودی جز الله نیست، تا رستگار شوید.» ایمان به خدا (توحید

اصل آخرت گرایی ۲- رسول خدا در کنار دعوت به توحید، افق نگاه انسانها را از محدوده زندگی دنیایی فراتر برد و

آنان را با بُعد دیگری از زندگی، یعنی زندگی در آخرت آشنا کرد ایمان به آخرت (معاد

ترجمه: کسی که ایمان بیاورد به خدا و روز قیامت و عمل صالح انجام دهد پس برای آنان نزد خدا پاداشی

تدبیر در قرآن (۱) است و برای آنها ترسی نیست و غمگین نمی شوند

اولین معیار دومین معیار شرط مهم رسیدن به پاداش الهی

... من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلهم اجرهم

عند ربهم و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

پیام: توحید محوری و معاد دو معیار تمدن اسلامی

۱- در این آیه به دو اصل اساسی اعتقادی که دو معیار تمدن اسلامی نیز به حساب می آیند،

اشاره شده است. آن دو معیار کدام اند؟

و اليوم الآخر ← اعتقاد به معاد و سرای آخرت

۲- این دو معیار چگونه بر شکل گیری یک تمدن اثر می گذارد؟

انسان موحد خدا را ناظر بر اعمال خود می بیند و در تمام عرصه های زندگی رضایت خدا را می جوید و تمام مخلوقات را نشانه

الهی و امانت الهی می بیند و در نتیجه این تمدن با محیط زیست و طبیعت تعامل متفاوت دارد

6 معیار سوم تمدن اسلامی (پذیرش ولایت الهی و نفی طاغوت) را بیان کنید؟

۳- رسول خدا ﷺ به رسالت برانگیخته شده بود تا جامعه ای بنا نهد که در آن، به جای حکومت

ستمگران و طاغوتیان، ولایت الهی حاکمیت داشته باشد و نظام اجتماعی بر پایه قوانین و دستورات

الهی استوار گردد. ۱ از دلایل تشکیل حکومت اسلامی ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

در حدیث جابر مصداق اولی الامر مشخص شده

ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر

با توجه به آیه شریفه و عبارت های درس، معیار سوم تمدن اسلامی کدام است؟

پذیرش ولایت محوری از معیارهای تمدن اسلامی است

اطاعت از خدا و رسول و امام (ولایت پذیری)

۱- مجمع البیان، طبرسی، ج ۱۰، ص ۸۵۲؛ مناقب آل ابی طالب، ابن شهر آشوب، ج ۱، ص ۵۶؛ سنن کبری، بیهقی، ج ۱، ص ۷۶.

۲- سوره بقره، آیه ۶۲.

۳- سوره نساء، آیه ۵۹.

- 1 ایمان به خدا من آمن ب الله
- 2 ایمان به معاد اليوم الآخر
- 3 انجام عمل صالح عمل صالحا

این معیار، یکی از دلایل تشکیل حکومت اسلامی است که در سال گذشته، توضیح داده شد.

همچنین گزارشی از خلفای بنی امیه و بنی عباس ارائه و مشخص شد که آنان از دایره ولایت الهی خارج شدند و آنان نه بر اساس دستورات الهی، بلکه بر اساس امیال خود حکومت می کردند.

جامعه عدالت محور که پیامبر ص بر ای تحقق آن تلاش می نمود چه ویژگی هایی داشت؟ یکی از مهم ترین اهداف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برپایی جامعه ای عدالت محور بود به طوری که در آن

مظلوم بتواند به آسانی حق خود را از ظالم بستاند و امکان رشد برای همه انسان ها فراهم باشد، نه اینکه نعمت ها و ثروت های زمین در انحصار گروهی محدود باشد. پیامبر از هر فرصتی برای رفع تبعیض های

طبقاتی حاکم بر نظام جاهلی و برقراری فرهنگ برابری و مساوات در جامعه، کمال استفاده را می نمود

و از هیچ تلاشی در این راه فروگذار نمی کرد! چهارمین معیار تمدن اسلامی (لیقوم الناس بالقسط) چهارمین معیار تمدن اسلامی لزوم برپایی جامعه عدالت محور و رفع تبعیض

قرآن کریم، در آنجا که اوصاف نمازگزاران را بیان می کند، یکی از ویژگی های آنها را این گونه ذکر می کند که آنان در مال خود برای محرومان و فقیران نیز حق معینی قرار داده اند و آنجا که می خواهد

تکذیب کنندگان دین را معرفی کند، از کسانی یاد می کند که یتیمان را از خود می رانند و دیگران را به

اطعام مساکین تشویق نمی کنند. چه عواملی سبب شد که فاصله طبقاتی و بی توجهی به محرومان امری زشت تلقی شود؟ رفتار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و بیانات قرآن کریم فضایی به وجود آورد که در آن، فاصله طبقاتی، فقر و

بی توجهی به محرومان زشت شمرده می شد و مساوات و قسط، ارزشی والا تلقی می گردید.

تدبیر در قرآن (۳) یکی از ویژگی های نمازگزاران در قرآن در مال خود ← برای محرومان و فقیران نیز حقی قرار می دهند جامعه ای عادلانه وظیفه مردم واجب

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...
براستی ما پیامبران خود را با دلایل آشکار فرستادیم و با آن ها کتاب و میزان (حق و باطل) نازل کردیم تا مردم به عدل و انصاف برخیزند با توجه به این آیه شریفه و عبارات قبل، معیار دیگری از معیارهای مورد نظر پیامبر اسلام برای

تشکیل تمدن اسلامی را ذکر کنید. اصل عدالت اجتماعی ← لیقوم الناس بالقسط ← رفع تبعیض و عدالت اجتماعی معیار تمدن اسلامی

یکی از اهداف مهم پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، ارتقای جایگاه خانواده به عنوان کانون رشد و تربیت انسان ها

و مانع اصلی فساد و تباهی بود. احبای منزلت زن و ارزش های اصیل او از عناصر اصلی این برنامه به شمار

می رفت. در آن عصر، زن همچون کالا در نظر گرفته می شد و از کمترین حقوق فردی و اجتماعی، حتی

حق مالکیت برخوردار نبود. تولد دختر در خانواده سرافکنندگی آن خانواده را به دنبال داشت. در چنین

- ۱- سوره معارج، آیت ۲۴ و ۲۵.
- ۲- سوره ماعون، آیت ۱ تا ۳.
- ۳- سوره حدید، آیه ۲۵.
- ۴- سوره نحل، آیه ۵۹: أَمْسِكْهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ.

اشاره به ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی وظیفه مردم جامعه ای بر اساس عدل بنا کنند الزام وجود یک نظام حکومتی سالم

پیام: عدالت طلبی از معیارهای تمدن اسلامی

- 11 تحکیم بنیان خانواده و احیای مقام و منزلت زن یکی از معیارهای تمدن اسلامی است را توضیح دهید؟
 12 احیای منزلت زن و ارزش های اصیل او به کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی اشاره دارد؟ ارتقا جایگاه خانواده
 13 وضعیت و جایگاه زن در عصر جاهلیت چگونه بود؟

شرایطی که زن، از هرگونه احترام و جایگاه محروم شده بود، رسول خدا ﷺ گفتار و رفتار خویش
 انقلابی عظیم در جایگاه خانواده و زن پدید آورد. 11

احیای منزلت زن و ارزش خداوند، روز قیامت او را شاد خواهد کرد.
 آن حضرت به یاران خود می فرمود: هیچ مردی نیست که زنی از محارم خود را شاد کند، مگر آنکه

وقتی به ایشان می گفتند کسی دختردار شده است، می فرمود: دختران چه فرزندان خوبی هستند، سرشار از لطف، آماده کمک به پدر و مادر، انس گیرنده، باعث برکت و ریزین و هنرمند و ظریف کار.^۲

با گرویدن مردم به اسلام، زن منزلت انسانی خود را کسب کرد و استقلال مالی به دست آورد.^۳ حضور زن در جامعه با عفاف و پاکدامنی توأم شد، رابطه زناشویی در چارچوب خانواده و به شکل ازدواج قرار گرفت و استفاده ابزاری از زن لغو شد تا خانواده کانون رشد فضایل اخلاقی، دوستی و مودت گردد و محیط جامعه از فساد و بی بند و باری محفوظ بماند و حریم عفاف و عزت زن حفظ شود.

۱ آفرینش همسرانی هم جنس و هم نوع ۲ هدف آفرینش همسران هم نوع ۳ هدف آفرینش همسران هم جنس و هم نوع ۴ پیام: ارتقاء جایگاه خانواده و احیای منزلت زن از معیارهای تمدن اسلامی ۵ دی 97 ترجمه

تدبیر در قرآن (۴) و مِن آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِيَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً،

۱- با تفکر در این آیه معیار دیگر تمدن اسلامی را ذکر کنید.
 ۲- این آیه در بردارنده چه نشانه ها و پیام هایی برای اهل اندیشه است؟ دوستی و مهربانی نهاد. آری در این هدف از ازدواج رسیدن به آرامش به عنوان یکی از معیارهای انتخاب همسر است نعمت نشانه هایی است برای مردمی

15/ ۶- از اقدامات مهم رسول خدا ﷺ قبل از اسلام روابط بین ملت ها چگونه بود؟ 14 ایجاد نگرشی جدید در جامعه بود که موجب تحوّل در روابط

بین ملت ها گردید. تا پیش از آن، پادشاهان، رؤسای قبایل، اشراف و بزرگان، معمولاً روابط خود با دیگران را بیشتر بر اساس منافع مادی، زیر سلطه درآوردن قبایل و سرزمین های یکدیگر تنظیم می کردند. ص ۱۸ دی 98 انسانی

مردم را به سوی این اهداف سوق می دادند. موضع گیری پیامبر ﷺ: مسلمانان باید میان خود پیوند برادری برقرار کنند و با مفسدان و ظالمان مبارزه کنند

15 رسول خدا ﷺ این صف بندی ها و جبهه گیری ها را مردود اعلام کرد و آموخت که دو جبهه ای که واقعاً در مقابل یکدیگر قرار دارند، جبهه حق و جبهه باطل است. جبهه حق جبهه یکتا پرستان، عدالت خواهان و صالحان است. جبهه باطل، جبهه مشرکان، کافران، ستمگران و مفسدان است.

مسلمانان باید میان خود پیوند برادری برقرار کنند و با ظالمان و مفسدان مبارزه نمایند.
 15 رسول خدا از مسلمانان در روابط بین ملت ها چه می خواهد؟ شهریور 98 انسانی

- ۱- ما مِنْ رَجُلٍ يَدْخُلُ فَرْحَةً عَلَى امْرَأَةٍ يَتَنَمَّرُ بِهَا وَ يَتَنَمَّرُ بِهَا اِلَّا فَرَحَهُ اللهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ. کافی، ج ۶، ص ۶.
 ۲- نِعَمَ الْوَلَدِ الْاَبْنَاتُ مُطْفِئَاتٌ مُجَهَّرَاتٌ مَوْنِسَاتٌ مُبَارَكَاتٌ مُفْلِيَّاتٌ. کافی، ج ۶، ص ۵.
 ۳- اشاره به آیه ۳۲ سوره نساء. فقط دو جبهه وجود دارد. جبهه باطل ← ولایت طاغوت
 ۴- سوره روم، آیه ۲۱.

تدبر در قرآن (۵)

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ۚ

محمد رسول خداست و کسانی که با او هستند بر کافران سخت می گیرند و با یکدیگر مهربان هستند خرداد 98 انسانی

مهربانی به جبهه حق و سخت گیری با جبهه باطل (حق خواهی و باطل ستیزی) ۲- نمونه هایی از مهربانی ای که بایستی بین پیروان پیامبر باشد و نیز نمونه هایی از سخت گیری دوستی و مهربانی با یکدیگر نمونه مهربانی بر کافران را ذکر کنید. شناخت ویژگی های دشمنان نمونه سخت گیری

۳- اگر به این آیه در جوامع اسلامی عمل شود، چه آثاری به دنبال خواهد داشت؟ اتحاد و یكدلی مسلمانان و رفع مشکلات اقتصادی و سیاسی و فرهنگی جوامع اسلامی

16 رسول خدا چگونه جامعه ای بنا نهاد؟

16-7 رسول خدا ﷺ، تلاش کرد جامعه ای بنا نهد که مردم آن جامعه در عین توجه به رستگاری اخروی

به عنوان هدف اصلی زندگی، برای رشد و تعالی زندگی دنیوی خود نیز تلاش کنند. یعنی افرادی تربیت شوند

که هم از زیبایی های جهان آفرینش و نعمت های خداوند بهره صریح را می برند و هم با بندگی و راز و نیاز با

خداوند متعال و پایبندی به اخلاق، خود را برای تقرب الیه و رستگاری جاودانه آماده می سازند!

در اسلام "رهبانیت" یعنی بی توجهی به دنیا وجود ندارد

تدبر در قرآن (۶)

و مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۚ وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً ۚ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۚ ...

و بعضی می گویند خدایا ما را از نعمت های دنیا و آخرت هر دو بهره مند کن و ما را از عذاب آتش نگاه دار

۱- با توجه به این آیه شریفه و عبارات قبل، معیار دیگری از تمدن اسلامی را ذکر کنید.

برقراری اعتدال میان توجه به زندگی دنیایی و زندگی آخرت

۲- بگویند که چرا قرآن هم به دنیای مردم توجه دارد و هم به آخرت آنان؟ زیرا یک مسلمان باید هم در دنیا سعادت‌مندانه زندگی کند و هم در آخرت، و راه رسیدن به زندگی سعادت‌مندانانه

آخرت از همین دنیا می گذرد معیار ششم تشویق به علم آموزی / آموختن علم

17-8 رسول خدا ﷺ دعوت خود را در جامعه ای آغاز کرد که نشانه هایی بسیار اندک از تعقل و شهریور 98

تفکر و دانایی در آن یافت می شد. زندگیشان سرشار از خرافات و جهل بود. شعر می سرودند، اما

17 از معیارهای تمدن اسلامی دعوت به "تعقل و تفکر" را توضیح دهید؟ جامعه جاهلی

18 برای شراب، شکار، غارت، عشق حیوانی و بت. برای آمدن باران آتش می افروختند. شتر سالم را چند نمونه از خرافات و مظاهر جاهلی عصر جاهلیت (پیش از اسلام) را نام ببرید؟

با اهن حرارت دیده داغ می زدند تا شتر دیگری که مریض است بهبود یابد. گفته اند در میان این مردم

فقط هفده نفر بودند که خواندن و نوشتن می دانستند. پیامبر اکرم ﷺ آمد تا این آداب جاهلی را نابود

کند و مردم را به سوی زندگی مبتنی بر تفکر و علم سوق دهد! اولین آیاتی که بر رسول خدا ﷺ نازل

19 اولین آیاتی که بر پیامبر نازل شد در باره چه چیزی بود 19 دی 98 تجربی

۱- منظور از این همراهی، همراهی در اندیشه و عمل است، یعنی کسانی که آن حضرت را به عنوان رسول خدا پذیرفته اند و پیرو ایشان هستند.

۲- سوره فتح، آیه ۲۹.

۳- حسنه مفهوم گسترده وسیعی دارد که هر خیر و خوبی را شامل می شود و تمام مواهب مادی و معنوی را شامل می شود.

۴- سوره بقره، آیه ۲۰۱.

شد و آغازگر رسالت وی بود، دربارهٔ دانش و آموختن بود. **اولین آیات** ← دانش آموختن

دعوت به تفکر، تعقل، تدبیر و خردورزی در جای جای این کتاب آسمانی مشاهده می‌شود. **تزلزل** **20 سد جاهلیت جامعه عرب با چه عواملی شکست؟**

تحول جامعه جاهلی تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب به خردورزی و دانش از یک طرف و تشویق‌های

خرداد 98 تجربی رسول خدا ﷺ به علم آموزی از طرف دیگر، سد جاهلیت و خرافه‌گرایی را شکست و یکی از

جاهل‌ترین جوامع آن روز را مشتاق علم ساخت. رسول خدا ﷺ نه تنها همه را دعوت به علم آموزی

کرد، بلکه فرمود: «طلب علم بر هر مرد و زن مسلمانی واجب است.» **نهایی 97** →

دعوت به تفکر، تعقل و خردورزی

مبارزه با مظاهر جهل و خرافات

تدبیر در قرآن (۷) پیام: تفکر و تعقل، علم دوستی از معیارهای تمدن اسلامی است

دی انسانی **نهایی 97**

پیامبر ص →

أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ **نهایی 97** **أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ** آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند برابرنند؟ تنها خردمندان متذکر می‌شوند

با توجه به این آیه شریفه و عبارات قبل، معیار دیگری از تمدن مورد نظر پیامبر اسلام را ذکر کنید:

دی 97

تعقل و تفکر و خردورزی و علم دوستی = تشویق به علم آموزی

تکمیل

اکنون که معیارها را استخراج کرده‌اید، به ترتیب اولیاتی که خودتان تشخیص می‌دهید، آنها را از شمارهٔ یک تا هشت رتبه‌بندی کنید.

.....
.....

دانش تکمیلی

اگر اسلام می‌تواند به وجود آورندهٔ یک تمدن باشد، چرا عموم کشورهای اسلامی از تمدنی ضعیف برخوردارند؟

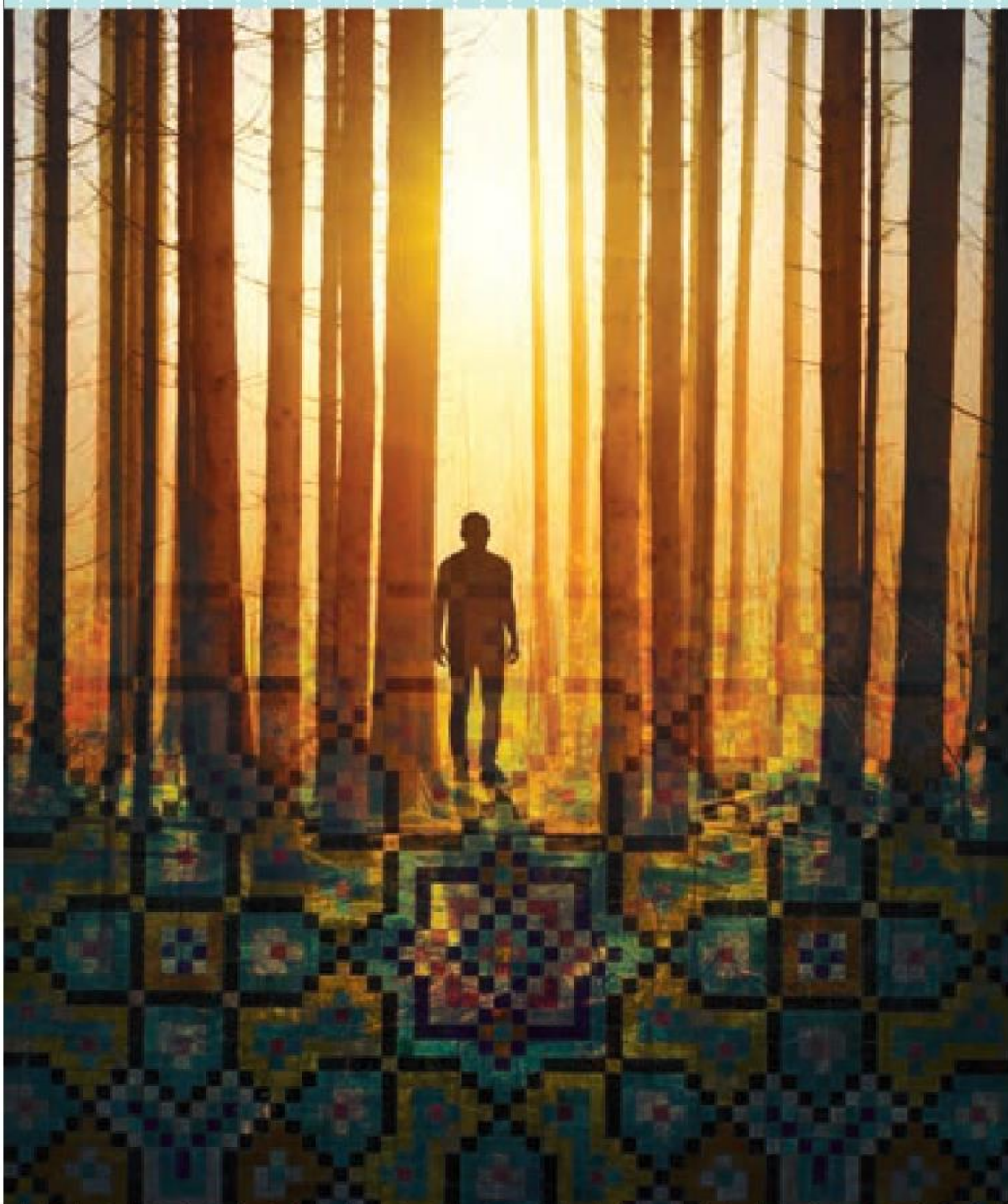
پاسخ به این سؤال را در وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> در بخش «دانش تکمیلی» ملاحظه کنید.

۱- سورة علق، آیات ۱ تا ۵.

۲- بحار الأنوار، مجلسی، ج ۱، ص ۱۷۷.

۳- سورة زمر، آیه ۹.

ali haeri sabzevar

دانلود از اپلیکیشن پادرس

قراآت

سوره حج؛ آیات ۳۸ تا ۴۵

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ
 خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ أُوذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا
 وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ
 دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ
 النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدِمَتِ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ
 وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنْصُرَنَّ
 اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِينَ إِنْ
 مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا
 بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ
 ﴿٤١﴾ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَ
 عَادٌ وَثَمُودٌ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَابُ
 مَدْيَنَ ۗ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ ۗ فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ
 فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَ
 هِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْسَ مُعْتَلَّةٌ وَ
 قَصْرٍ مَشِيدٍ ﴿٤٥﴾

به یقین، خدا از آنان که ایمان آورده‌اند دفاع می‌کند، البته خدا هیچ خیانت‌پیشه ناسپاسی را دوست نمی‌دارد. ﴿۳۸﴾

به کسانی که مورد هجوم قرار گرفته‌اند، اجازه [جهاد] داده شده است، زیرا بر آنان ستم رفته است، و قطعاً خدا بر یاری آنان تواناست. ﴿۳۹﴾

همانان که به ناحق از خانه‌هایشان بیرون رانده شده‌اند (و جرمی نداشتند) جز آنکه می‌گفتند: پروردگار ما خداست. و اگر خدا بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نمی‌کرد، دیرها و کلیساها و معبدهای یهود و مساجدی که در آنها بسیار یاد خدا می‌شود، سخت ویران می‌شدند. و قطعاً خدا کسانی را که او را یاری کنند یاری می‌کند، بی‌تردید خداوند نیرومند و شکست‌ناپذیر است. ﴿۴۰﴾

همانان که اگر در زمین به آنان فرمانروایی دهیم، نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند (و مردم را) به کارهای پسندیده و می‌دارند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند و فرجام کارها فقط در اختیار خداست. ﴿۴۱﴾

و اگر تو را تکذیب کنند (امر تازه‌ای نیست)، پیش از آنان، قوم نوح و عاد و ثمود (هم پیامبران خود را) تکذیب کردند. ﴿۴۲﴾

و همچنین قوم ابراهیم و قوم لوط. ﴿۴۳﴾

و [همچنین] اهل مدین؛ و موسی [نیز] تکذیب شد، پس به کافران مهلت دادم، سپس آنان را [به کیفر] گرفتم. پس [بنگر که] انتقام [و عذاب] من چگونه بود؟ ﴿۴۴﴾

و چه بسیار شهرهایی را که [مردم آنها] ستمکار بودند هلاک کردیم، و [اینک دیوارهای] آنها بر سقف‌هایشان فرو ریخته است؛ و [چه بسیار] چاه‌های رها شده و کاخ‌های برافراشته [که صاحبانشان هلاک شده‌اند]. ﴿۴۵﴾

عصر شکوفایی

ما در درس گذشته، با برخی از معیارهای تمدن موردنظر اسلام آشنا شدیم. در این درس می‌خواهیم ببینیم نیاکان ما برای تحقق این معیارها چقدر تلاش کرده‌اند و تا چه اندازه موفق شده‌اند و از این تلاش چه درس‌هایی برای امروز خود می‌توانیم بگیریم؟

- 1 اصل توحید محوری
- 2 اصل آخرت گرایی
- 3 معیارهای تمدن اسلامی پذیرش ولایت الهی
- 4 برپایی جامعه عدالت محور
- 5 خانواده و جایگاه زن در آن
- 6 حق خواهی و باطل ستیزی
- 7 اعتدال در زندگی و بهره گرفتن از نعمت های دنیایی
- 8 خردورزی و عقل گرایی

اوضاع اجتماعی و فرهنگی پیش از اسلام

قبل از ورود به دوره تمدن اسلامی، نگاهی به اوضاع قبل از اسلام می‌اندازیم تا بدانیم که مسلمانان از چه نقطه‌ای حرکت کرده و به چه نقطه‌ای رسیده‌اند و آن را چراغ راه آینده قرار دهیم.

1 امیر مؤمنان علی علیه السلام از آن ایام این گونه یاد می‌کند: «حضرت علی علیه السلام اوضاع اجتماعی و فرهنگی پیش از اسلام را چگونه توصیف می‌کند؟ خداوند رسول خویش، محمد صلی الله علیه و آله، را زمانی فرستاد که مدتی از بعثت پیامبران پیشین می‌گذشت. ملت‌ها در خوابی عمیق فرورفته و فتنه و فساد، جهان را فراگرفته بود. رسته‌ها از هم گسیخته و آتش جنگ، زبانه می‌کشید.»^۱

5 «مردم آن زمانه، مذاهب پراکنده و خواسته‌های متناقض و روش‌های متفاوت داشتند. برخی خدا را شبیه سایر مخلوقات می‌دانستند و برخی نیز غیر او را پرستش می‌کردند.»^۲
10 «مردم از شیطان اطاعت می‌کردند و در راه او گام برمی‌داشتند. علم‌های شیطان توسط این مردم به حرکت درآمده و پرچمش در فتنه‌هایی که شیطان، مردم را از طریق آن زیر پاهایش می‌کوفت و زیر سم‌هایش لگدمال می‌کرد، برافراشته شده بود.»^۳

12 «شما مردم در آن زمان بدترین کیش و آیین را داشتید. در میان سنگ‌های سخت و مارهای زهرآلود زندگی می‌کردید، آب تیره می‌نوشیدید، غذای ناگوار می‌خوردید، خون یکدیگر را می‌ریختید و از خویشان می‌بریدید. بت‌ها در میان شما جای داشت و گناه، شما را فراگرفته بود.»^۴

2 ویژگی‌های جامعه پیش از اسلام در شبه جزیره عربستان را بنویسید؟
12 بسیاری از مردم، داشتن دختر را تنگ می‌شمردند و وقتی به آنها خبر می‌دادند که خداوند دختری به آنها بخشیده، خشمگین می‌شدند. در داخل قبایل، غارت اموال، دزدی، برده‌داری، قمار، ربا و داد و ستدهای نادرست رواج داشت. کعبه مرکز بت‌های مختلف شده بود. بسیاری نیز به پرستش

ارواح و ماه و ستارگان مشغول بودند
3 ویژگی‌های پیش از اسلام در خارج از شبه جزیره عربستان را بنویسید؟
3 خارج از شبه جزیره عربستان نیز، جهان آن روز آمیزه‌ای از تهی‌دستی، شلاق خوردن و سوختن

محرومان، اندیشه‌های خشکیده و غرض‌آلود کشیشان و کاهنان و موبدان و تجمل‌پرستی درباریان بود.^۴ خسرو پرویز، پادشاه ایران در زمان طلوع اسلام خود را آدمی فناپذیر از میان خدایان و خدایی

بسیار جلیل در میان مردمان می‌شمرد.^۵ در پادشاهی ساسانی حدود یک درصد کل جمعیت آن روز 4 اوضاع اجتماعی و فرهنگی پیش از اسلام ایران را بنویسید؟

۱- نهج البلاغه، خطبه ۸۹

۲- همان، خطبه ۱

۳- همان، خطبه ۲

۴- همان، خطبه ۲۶

۵- سوره نحل، ۵۸

۶- ایرانیان در زمان ساسانیان، کریستن سن، ترجمه رشید یاسمی، ص ۶۴۸

ایران، همه چیز را در اختیار داشتند و بقیه مردم چون بردگان از حقوق اولیه و اساسی خویش محروم بودند.^۱

دانش تکمیلی

آیا در چهارده قرن پیش، ایرانیان به زور شمشیر و از روی اجبار مسلمان شدند؟
برای دیدن پاسخ این سؤال به وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir>
بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

بیشتر بدانیم

حکیم ابوالقاسم فردوسی، نظام طبقاتی آن روز جامعه ایران را با ذکر یک داستان به خوبی ترسیم می کند. در زمان حکومت انوشیروان که جنگی میان ایران و روم پیش آمده بود و ذخیره مالی حکومت تمام شده بود، مأموران دولت به شهرهای مختلف می رفتند تا از ثروتمندان و توانگران کمک بگیرند. کفشگری که ثروتی از گذشته برای او مانده بود، به مأموران حکومت گفت: «من این ثروت را به شما می بخشم به شرطی که فرزندم اجازه داشته باشد آموزش های مربوط به شغل دبیری^۲ را بیاموزد»:

یکی پور دارم رسیده به جای	به فرهنگ جوید همی رهنمای
اگر شاه باشد بدین دستگیر	که این پاک فرزند گردد دبیر
ز یزدان بخواهم همی جان شاه	که جاوید باد این سزاوارگاه

در آن روزگار، دبیران طبقه ای ممتاز بودند که کارهای اداری و دفتری پادشاهان را انجام می دادند. این افراد، آموزش های ویژه ای می گذراندند و بعد از ایشان فقط فرزندان شان می توانستند این شغل را به دست بگیرند. در حقیقت، خانواده پادشاهان که اولین طبقه جامعه بودند، معتقد بودند که افراد معمولی ادب و تربیت لازم را برای معاشرت با آنان ندارند و فقط یک طبقه خاص به نام دبیران می توانند با آنها آمد و شد داشته باشند و کارهای دفتری و اداری آنان را انجام دهند. پادشاهان و درباریان وارد شدن یک فرد معمولی به طبقه دبیران را خلاف ادب و عدل تلقی می کردند. به همین جهت انوشیروان در جواب کسی که پیغام کفشگر را آورده بود، می گوید:

۱- تاریخ اجتماعی ایران، مرتضی راوندی، ج ۲، صص ۱۱-۱۰ (سرزمین ایران در دوره ساسانیان یکی از بزرگ ترین کشورهای جهان بود و قلمرو بسیار وسیعی را در برمی گرفت، جمعیت آن هم بسیار زیاد بود).
۲- در زمان ساسانیان مردم به چهار طبقه اجتماعی تقسیم می شدند که یکی از این طبقات، طبقه دبیران بود که کارهای اداری همچون محاسبه اموال، صدور احکام و قراردادهای ... را انجام می دادند.

به ما بر پس از مرگ، نفرین بود
چو آیین این روزگار این بود
نخواهیم روزی جز از گنج داد
درم زو مخواه و مکن هیچ یاد
هم اکنون شتر بازگردان به راه
درم خواه و ز موزه دوزان مخواه
فرستاده برگشت و شد با درم
دل کفشگر گشت پر درد و غم^۱

5 اوضاع اجتماعی و فرهنگی پیش از اسلام امپراطوری روم را بیان کنید؟

5 | امپراتوری روم با استبداد اداره می شد² و مسیحیت تحریف شده را، دستاویز حکومت خود قرار داده بود.³ تبعیض های نژادی، انحطاط اخلاقی⁴ و جنگ های پی در پی و طولانی مدت، این امپراتوری را به افول کشانده بود.^۱
6 رسول خدا آمد تا با همکاری و همراهی مردم چه کاری انجام دهد؟

این گزارش اجمالی، سیمایی از شرایط فرهنگی و اجتماعی قبل از اسلام بود.

6 | رسول خدا ﷺ آمد تا با همکاری و تلاش و همراهی مردم مقدمات تمدنی بر پایه

معیارهای الهی و دینی را بنا کند. تمام رفتارهای پیامبر اکرم ﷺ منطبق بر همین معیارها و معرفی آنها

7 | در آیه «فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» علت هشدار به مردم چیست؟
پیش رو کاملاً آگاه بود^۱ پیامبر ﷺ می دانست جامعه، که مجموعه ای از انسان های قوی و ضعیف، موافق و مخالف و مؤمن و منافق است، تا چه میزان او را همراهی خواهد کرد. از همین جهت، همواره جامعه را نسبت به عظمت مسئولیت های بزرگشان آگاه می کرد و گاه با شدت به آنان هشدار می داد.^۱

خررداد 98 انسانی فاستقم كما امرت پایداری در تمام امور
ترجمه ۱ و من تاب معك عبادت - ارشاد - تحمل ناگواری (و) پس (ای پیامبر) همانگونه که مأمور شده ای استوار باش

و لَا تَطْغَوْا
و (نیز) هر کس که با تو بسوی خدا آمده اند
طغیان و سرکشی نکنید

إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ^۳ ناظر بودن خدا به اعمال او اینان آنچه انجام می دهید. بینا است.
مفهوم: توصیه به مقاومت و پایداری و نهی از پیروی از هوی و هوس و دشمنان اسلام
در آیه «فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» خداوند از حضرت رسول چه می خواهد؟

1 | خداوند در این آیه از پیامبر اکرم ﷺ می خواهد که نه تنها خودش، بلکه جامعه را برای برقراری جامعه توحیدی و تمدن اسلامی به پایداری و استقامت در راه دعوت کند و به چنین مرحله ای از آمادگی برساند.

۱- شاهنامه فردوسی، بخش ۱۲: وفات یافتن قیصر روم و رزم کسری
۲- برای مطالعه بیشتر در این خصوص به کتاب «انحطاط و سقوط امپراتوری روم»، نویسنده: ادوارد گیبون، ج ۲ مراجعه کنید.
۳- سوره هود، آیه ۱۱۲.

به این ترتیب، پس از پیامبر اکرم ﷺ در طول چند قرن، تمدنی پدید آمد که جنبه‌های مثبت فراوانی داشت و دستاورد بزرگی برای بشریت به‌شمار می‌آمد؛ گرچه جنبه‌های منفی غیرقابل انکاری هم در آن وجود داشت. در این درس با مروری اجمالی بر این تمدن می‌خواهیم مشخص کنیم که این تمدن تا چه اندازه به معیارهای تعیین شده از جانب خداوند نزدیک شده است.

گزارشی از تلاش مسلمانان صدر اسلام برای تحقق برخی معیارها

الف) تحکیم بنیان خانواده 8 چگونه پیامبر بسیاری از سنت‌های جاهلی را نابود ساخت؟

8 در جامعه‌ای با آن فرهنگ منحط، پیامبر خدا ﷺ با رفتار و عمل خود بسیاری از سنت‌های

احیای منزلت جاهلی را نابود ساخت. رفتار ایشان با دخترشان، حضرت فاطمه ؑ برای جامعه آن روز و نیز امروز زن و ارزش‌های اصیل او بسیار آموزنده است. او پیامبری بود که پسری برایش نمانده بود و فقط چهار دختر داشت که سه دختر

بزرگ‌تر قبل از رحلت پیامبر ﷺ از دنیا رفته بودند و فقط کوچک‌ترین آنها که فاطمه ؑ بود، برای

پیامبر باقی مانده بود. از این رو، برخی از اعراب، پیامبر را «ابتر» (بی‌دنباله) صدا می‌کردند تا تحقیرش

نمایند! اما این پدر بزرگوار، همراه با دختر خردسالش، رسالت تغییر و انقلاب در نگرش انسان‌ها را

برعهده گرفتند. فاطمه زهرا ؑ پس از رسول خدا ﷺ چشمه‌سار همیشه جاری خوبی‌ها و ارزش‌ها

در جامعه اسلامی شد! قبل از او نیز، حضرت خدیجه ؑ که پشتیبانی صمیمی برای پیامبر ﷺ بود؛

10 حضرت خدیجه چگونه در شکل‌گیری بزرگ‌ترین تحول جهانی نقش ایفا کرد؟ ثروت فراوان و شخصیت اجتماعی خود را فدای تلاش‌های رسول خدا ﷺ کرد و نقش ممتاز خود

را در شکل‌گیری بزرگ‌ترین تحول جهانی ایفا نمود!

به تدریج، رفتارهای پیامبر و تنها دخترش فاطمه ؑ جهت احیای ارزش‌های فراموش شده انسانی

به بار نشست و فروریختن سنت‌های جاهلی آغاز شد. حضرت فاطمه ؑ وارث و ترویج‌کننده همه

مفاخر و ارزش‌هایی شد که پیامبر اکرم ﷺ به ارمغان آورده و پیامبران بزرگ الهی همچون نوح و

ابراهیم ؑ و موسی ؑ و عیسی ؑ برای آنها مبعوث شده بودند.

11 پیامبر چگونه نسبت به حضرت فاطمه ابراز محبت می‌کرد؟

11 خانه فاطمه ؑ و خانه پدر کنار یکدیگر بود. این دو خانه با یک حیاط خلوت کوچک از هم جدا

می‌شد و دو پنجره روبه‌روی هم، خانه پدر و دختر را به یکدیگر متصل می‌کرد. هر صبح پدر دریچه

پنجره را می‌گشود و به دخترش سلام می‌کرد. هرگاه قصد سفر داشت، به منزل فاطمه ؑ می‌رفت، و

با او خداحافظی می‌کرد؛ و هرگاه نیز که از سفر برمی‌گشت، فاطمه ؑ اولین کسی بود که پیامبر ﷺ

به سراغش می‌آمد و حال او را می‌پرسید. ۱

۱- مستدرک علی‌الصالحین، حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۱۸۴، ح ۴۸۰۲.

مورخان گواهی داده‌اند که پیامبر ﷺ همواره دست دخترش را می‌بوسید^۱ و درباره او می‌فرمود :

برترین زنان تاریخ — بهترین زنان جهان چهار تن اند : مریم، آسیه، خدیجه و فاطمه علیها السلام ^۲ الگوی تمام مسلمانان

— خداوند از خشنودی فاطمه خشنود و از خشمش به خشم می‌آید.^۳

شرط بهره مندی از رضایت الهی — فاطمه یارهای از تن من است، هر که او را بیازارد مرا آزرده است و هر کس مرا بیازارد، خدا را

آزرده است.^۴ شهریور 98 انسانی رضایت حضرت فاطمه س

در این خانواده، زنان، پا به پای مردان، تاریخ را رقم زده‌اند :

خدیجه علیها السلام حامی بزرگ پیامبر ﷺ،

فاطمه علیها السلام همراه پدر و حامی بزرگ علی علیه السلام،

و زینب علیها السلام در کنار برادر و پیام‌رسان نهضت عاشورا.

در عین حال، این خانواده الگوی تمام عیار عفاف، حیا و پوشش اسلامی بودند تا به دیگر مؤمنین

بیاموزند که توجه به مقام و منزلت زن به معنی بی‌بند و باری، نگاه ایزاری به او، و یا به معنی هوس‌رانی

و متزلزل ساختن بنیان خانواده نیست.

12 چه عواملی سبب شد تا بار دیگر رفتارهای جاهلی نسبت به زن پدید آید؟

12 | با توسعه سرزمین‌های اسلامی و شکل‌گیری حکومت‌هایی که دیگر پیامبر و یاران پیامبر را الگوی

خود قرار نمی‌دادند، بار دیگر برخی از رفتارهای جاهلی نسبت به زن پدیدار شد. حاکمان بنی‌امیه و

بنی‌عباس و بسیاری دیگر از حاکمان سرزمین‌های اسلامی با تشکیل حرمسرا، زنان زیادی را به دربار

خود آوردند، حقوق الهی آنان را نادیده گرفتند. با همه این احوال، موقعیت زن و خانواده در تمدن

اسلامی بسیار برتر از موقعیت زن در اروپا و سایر مناطق جهان ^{۱۳} احیای منزلت زن : زنان حق مالکیت و کار داشتند،

دسترنج آنها به خودشان تعلق داشت^۴، در عین حال که وظیفه هزینه خانواده را بر عهده نداشتند، به

همین جهت می‌توانستند ثروت خود را وقف امور عام‌المنفعه کنند. بسیاری از موقوفه‌های قدیمی

کشور ما مربوط به زنان خیری است که ثروت خود را وقف امور خیریه کرده‌اند.^۷ دی 98 انسانی

تحصیل برای زنان آزاد بود و اندیشمندان بزرگی از زنان در جهان اسلام پیدا شدند که سابقه نداشت^۸.

۱- امالی، شیخ طوسی، ص ۴۰؛ مستدرک علی‌الصحیحین، همان، ج ۳، ص ۱۸۱، ح ۴۷۹۵.

۲- خصال، صدوق، ج ۱، ص ۲۲۵.

۳- امالی، شیخ مفید، صص ۹۴ و ۹۵.

۴- مناقب، ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۳۸۰.

۵- در درس بعد به جایگاه زنان در تمدن غرب خواهیم پرداخت.

۶- زنان مسلمان از ۱۴۰۰ سال پیش حق مالکیت برای اموال خود را داشتند در حالی که اروپا در نیمه دوم قرن ۱۹ این حق را به زنان داد.

۷- برای مطالعه در این خصوص رجوع کنید به : درآمدی بر موقوفات زنان، مهدی مهریزی، مجله میراث جاودان، شماره ۶۹.

۸- زنان دانشمند و راوی حدیث، احمد صادقی اردستانی، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.

14 دیدگاه قرآن در باره دیدگاه درجه دوم بودن زن را بنویسید؟

با اینکه در آن عصر و حتی تا همین دوره‌های اخیر در اروپا، زن را براساس تورات، موجود درجه دوم تلقی می‌کردند،¹⁴ قرآن کریم، تلقی موجود درجه دوم بودن زن را به شدت نفی و با آن مبارزه کرد. البته با اینکه مسلمانان همچنان تحت تأثیر برخی اندیشه‌های خرافی درباره‌ی زن که از دوره‌ی جاهلی باقی مانده بود، قرار داشتند؛ در عین حال تحول عظیمی نسبت به گذشته پدید آمده بود.

ب) رشد و بالندگی علم و فرهنگ

یکی از ویژگی‌های فرهنگ علمی دوره‌ی اسلامی عدم اختصاص علم به طبقه یا قشر خاص بود. در

ادامه به نمونه‌هایی از این توجه به علم و علم‌آموزی اشاره می‌شود:

۱- رسول مکرم اسلام ﷺ روزی به یارانش فرمود: «کسی که دوست دارد نگاهش به چهره‌ی کسانی

افتد که از آتش دوزخ در امان اند، به جویندگان علم بنگرد. سوگند به کسی که جان من در دست قدرت

اوست، هر شاگردی که برای تحصیل علم (نه به قصد شهرت و نه برای تظاهر و تفاخر)، رفت و آمد کند،

در هر گامی، ثواب و پاداش عبادت یک‌ساله‌ی عابد برای او منظور می‌گردد؛ و برای هر قدمی که در این

زمین برای آموختگان دانش، طلب‌آمزش می‌کند» (اشاره به کدامیک از معیارهای تمدن اسلامی دارد؟ مسیر می‌نهد، شهر آبادی در بهشت برای او آماده می‌سازند. و زمین نیز برای او طلب‌آمزش می‌کند...)

۲- زنان مدینه برای علم‌آموزی در کلاسی که حضرت فاطمه علیها السلام تشکیل داده بود شرکت می‌کردند.

به این واقعه توجه کنید:

زنی نزد حضرت فاطمه علیها السلام آمد و گفت مادری دارم که در باب نماز سؤال‌هایی دارد؛ اما چون بیمار

است، مرا نزد شما فرستاد تا آن سؤال‌ها را مطرح سازم. حضرت فاطمه علیها السلام به پرسش آن زن پاسخ داد.

زن از این فرصت مناسب استفاده کرد و سؤال دیگری را مطرح ساخت. آن حضرت پاسخ آن را نیز

بیان فرمود. همین‌گونه، آن زن پرسش‌های متعددی را در میان می‌گذاشت و حضرت زهرا علیها السلام، به تمام

سؤال‌های لازم را می‌داد تا تعداد مسئله‌ها به عدد ۱۰ رسید. زن از کثرت سؤال‌ها احساس

شرمندگی کرد و گفت: بیش از این مزاحم شما نمی‌شوم.

صدیقه کبری علیها السلام، در حالتی که نشان می‌داد هیچ منتی بر او ندارد، فرمود: «هر سؤالی که به نظرت

می‌آید، پرس. سپس برای تشویق وی فرمود: «اگر فردی در مدت یک روز باری سنگین را به دوش

کشیده، آن را به بالای بام حمل کند و در ازای آن حق الزحمه‌ای معادل هزار سکه طلا دریافت کند، با

توجه به این مزد، آیا آن کار برای او سخت خواهد بود؟»

پاسخ داد: خیر.

۱- به‌طور مثال در سفر پیدایش تورات آمده که حوا از دنده‌ی چپ آدم خلق شد و او بود که آدم را گمراه کرد و به خوردن میوه‌ی درخت ممنوعه تشویق نمود. سفر پیدایش، اصحاح ۲۵-۲۳ و اصحاح ۳، ۷-۱.

۲- آداب تعلیم و تعلم در اسلام، ترجمه‌ی منیه‌ی المرید شهید نانی، نگارش سید محمدباقر حجتی، ص ۵۵

فرمود: «من هم کارگزارم و خود را خادم خداوند قرار داده‌ام. مزد من در برابر هر سؤالی که پاسخ دهم، از مجموع مرواریدهایی که فاصله میان زمین و آسمان را پر کند، بیشتر است. پس سزاوار است که از پرسش‌های تو احساس رنج و زحمت نکنم.»^۱

تلاش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و پیشوایان دینی سبب علاقه مسلمانان به علم و دانش شد، به طوری که توجه به اندیشه و تفکر و ارزشمندی علم روزافزون شد و ثمرات آن در تمدن اسلامی مشاهده گردید.

16 مثلاً نیاکان ما در جهان اسلام توانستند علوم و دانش بشری را از چند شاخه محدود به پانصد شاخه برسانند^۲ و این، به معنای توسعه زیاد علم بود که ناچار بودند آن را شاخه شاخه کنند و به صورت تخصصی بدان بپردازند! شوق و علاقه آنان به دانش سبب شد که در بسیاری شهرها در کنار هر مسجد، مدرسه‌ای نیز بنا کنند^۳.

چگونه بود؟
در امور مربوط به بهداشت و سلامت، وضع مسلمانان بسیار درخشان بود؛ اگر شرایط قبل از اسلام و اوضاع آن دوره را در اروپا که هنوز حتی با حمام آشنا نبودند^۴ مورد توجه قرار دهیم، درمی یابیم که چگونه دستورات ساده‌ای مانند وضو و غسل و دیگر آموزه‌های بهداشتی اسلام مانند طهارت و نجاست و نیز دستورات پیشوایان دین در مورد سلامتی و درمان^۵، دنیای اسلام را متحول کرد.

۳- امیرمؤمنان علی علیه السلام، که نهج البلاغه‌اش نشان خردورزی و احترام به تفکر و تعقل است، فرمودند: «منزلت عالم و دانشمند، والاتر از کسی است که با کوشش، روزها را به روزه می‌گذراند و شب‌ها را به عبادت سپری می‌سازد.»^۶

۴- امام رضا علیه السلام حدیثی مفصل در ارزش علم از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که قسمتی از آن چنین است: «اگر آموختن دانش با هدف الهی همراه باشد، کار نیک (حسنة) تلقی می‌شود. علم آموزی، عبادت است و مذاکره علمی، تسبیح و تقدیس پروردگار. و عمل و رفتار هماهنگ با علم، جهاد در راه خداست ... فرشتگان، شیفته دوستی با دانشمندان اند و با درود و تحیات خویش به آنان تهنیت می‌گویند...»^۷

ارزش علم
به اهداف
الهی

شهرپور 98
انسانی

اشاره به: عقل‌گرایی و خردورزی از معیارهای تمدن اسلامی

- ۱- آداب تعلیم و تعلم در اسلام، ترجمه منیه المرید شهید ثانی، ص ۷۴
- ۲- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان مسیحی، ج ۳، ص ۲۶۴
- ۳- فجرالاسلام، احمد امین، ج ۱، ص ۱۴۲.
- ۴- ویل دورانت در کتاب تاریخ تمدن می‌گوید: «چون به‌طور کلی در تعلیم مسیحیت سخن از نکوهش بدن و ترک آن بود، رعایت اصول بهداشتی، دربردارنده‌ی اجر و پاداشی نبود ... یکی از ثمرات جنگ‌های صلیبی رواج حمام‌های عمومی در اروپا به تقلید از گرمابه‌های مسلمانان بود» تاریخ تمدن، ج ۴، ص ۱۱۲۵
- ۵- برخی از این دستورات در مجموعه‌هایی مانند «طب الصادق» و «طب الرضا» گردآوری شده‌اند.
- ۶- کافی، کلینی، ج ۱، ص ۳۵
- ۷- آداب تعلیم و تعلم در اسلام، همان، ص ۶۰.

ج) توجه به عدالت و حقوق مردم

برقراری عدالت از اهداف رسالت پیامبر ﷺ و از مهم‌ترین معیارهای تمدن اسلامی شمرده می‌شود، به همین دلیل پیامبر اکرم ﷺ مردم را به عدالت در همه ابعاد آن دعوت می‌فرمود که به مواردی از آن اشاره می‌شود: قرآن کریم تفاوت انسان بی‌دین و دین‌دار را در چه می‌داند؟

۱- یکی از ابعاد عدالت، عدالت اقتصادی است که قرآن کریم تفاوت انسان دین‌دار و بی‌دین را در آن دانسته و فرموده است:

أَرَأَيْتَ الَّذِي
يُكَذِّبُ بِالذِّينِ
فَذَلِكَ الَّذِي
يَدْعُ الْيَتِيمَ
وَلَا يَحْضُ
عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ

دی 97 انسانی
ترجمه
دی 98 انسانی

آیا دیدی کسی را که
پیام 1- عدالت اقتصادی ملاک دینداری
و 2- توجه به یتیم از مصادیق عدالت اجتماعی
روز جزا را دروغ می‌پندارد
که یتیم را به شدت (از خود) می‌رانند
و (دیگران را) ترغیب نمی‌کنند
به خوراک دادن به یتیم

مفهوم: توجه به عدالت و حقوق مردم = از معیارهای تمدن اسلامی
۲- رسول خدا ﷺ به مردم می‌فرمود:

«برترین جهاد، سخن حق است که انسان در مقابل سلطان ستمگر بر زبان آورد.»
دی 98 انسانی
شهریور 98 انسانی

۳- رستم فرخ‌زاد، فرمانده سپاه یزدگرد، آخرین شاه ساسانی، در راه جنگ با مسلمانان بود. وی که مردی جهان‌دیده و با تجربه بود، در قادسیه با طلایه‌داران سپاه مسلمانان برخورد کرد. شب هنگام، سوار بر اسب، روی تپه‌ای رفت و به ارزیابی آن لشکر پرداخت. با وجود اینکه لشکر مسلمانان از نظر عده و تجهیزات اندک بودند، در قلب خویش اضطراب عجیبی احساس می‌کرد. از تپه فرود آمد و پیکی سوی زهره بن عبدالله، فرمانده لشکر مسلمانان، فرستاد و وی را به مذاکره دعوت کرد. فرمانده آمد و سخنانی میانشان رد و بدل شد.

رستم به زهره گفت: درباره دین خود سخن بگوی.

زهره پاسخ داد: پایه دین ما دو چیز است: گواهی به یگانگی خدا و رسالت محمد ﷺ.

رستم گفت: اینکه عیبی ندارد؛ خوب است، دیگر چه؟

زهره ادامه داد: آزاد ساختن بندگان خدا از بندگی انسان‌ها به سوی بندگی خداوند.

۱- سورة ماعون، آیات ۱ تا ۳.

۲- میزان الحکمة، محمد محمدی‌شهری، ج ۱، ص ۶۵۶ به نقل از کنز العمال، متقی هندی، حدیث ۴۳۵۸۸.

۳- إخراج العباد من عبادة العباد إلى عبادة الله.

رستم گفت: این هم خوب است، دیگر چه چیزی؟

زهره گفت: مردم همه از یک پدر و یک مادر زاده شده‌اند و همه برادر و خواهر یکدیگرند.

رستم گفت: این نیز خیلی خوب است. اگر ما اینها را بپذیریم، شما باز خواهید گشت؟

پاسخ داد: آری، قسم به خدا به سرزمین‌های شما دیگر قدم نخواهیم گذاشت، مگر برای تجارت.

رستم گفت: راست می‌گویی، اما در میان ما مردم ایران، سنتی از زمان اردشیر رایج شده که با دین

شما سازگار نیست. کشاورز و پیشه‌ور حق ندارند به طبقه بالاتر روند و از امتیازات آن برخوردار

شوند. اگر این طبقات در ردیف اشراف قرار گیرند، پا از گلیم خود درازتر خواهند کرد و با اعیان و

اشراف به ستیز برخوانند خواست.

زهره گفت: ما نمی‌توانیم مثل شما باشیم. ما عقیده داریم که باید امر خداوند را در مورد همه طبقات

رعایت کنیم. همه مردم از یک پدر و مادر آفریده شده‌اند و همه با هم برادر و برابرنند.^۱

مفهوم: توجه به عدالت و حقوق مردم

هم‌اندیشی

برای اینکه ما مسلمانان بتوانیم بار دیگر تمدن اسلامی را احیا کرده، به جایگاه مناسب خود در

جهان برسیم، چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

- ۱- آگاهی از تمدن اسلام و تمدن جدید.
- ۲- تقویت عزت نفس عمومی و باور توانایی‌ها
- ۳- داشتن برنامه متناسب با اهداف جهانی اسلام و پذیرش و تجمل سختی‌ها.
- ۴- تکیه و اعتماد و توکل بر خدا و پیامبر و ائمانان
- ۵- الهام گرفتن از قرآن و سیره معصومین

۱- کامل، ابن‌اثیر، ج ۲، ص ۳۱۹ تا ۳۲۱ (به نقل از کتاب داستان راستان).

باور کنیم رجعت سرخ ستاره^۱ را
 میعاد دستبرد^۲ شگفتی دوباره را
 باور کنیم رویش سبز جوانه را
 ابهام مردخیز غبارِ کرانه را
 باور کنیم ملک خدا را که سرمد است
 باور کنیم سگه به نام محمد ﷺ است
 راوی به فتح، فتح نمایان به آسمان
 راوی به تین و زیت به افسانهٔ زمان^۳

راوی بخوان به خواندن احمد ﷺ در اعتلا

بر بام آسمان، شب معنا، شب «حرا»

راوی بخوان که افسر سیارگان مه است

راوی بخوان که مهدی موعود ﷺ در ره است^۴

پیامبر با و خود بسیاری از سنتهای جاهلی را نابود ساخت. (گفتار - رفتار
 با توجه به سخن امام علی (ع) کمال دینداری دانش آموختن و بر مبنای علم است. (عمل)2
 از نظر امام رضا (ع) اگر آموختن دانش با همراه باشد حسنه تلقی میشود. (هدف الهی)3
 از نظر رسول خدا برترین جهاد است که انسان در مقابل بر زبان آورد. (سخن)4
 حقی - سلطانی
 (ستمگر

از مهمترین معیارهای تمدن اسلامی است. (عدالت)5
 از دیدگاه امام رضا (ع) اگر آموختن داشتن هدف الهی همراه شده کار تلقی میشود. (نیک یا حسنه)6
 یکی از ابعاد عدالت است که قرآن کریم تفاوت انسان دین را رو به دین را در آن داشته است. (عدالت)7
 اقتصادی

تفاوت انسان دیندار و ببیدین از دیدگاه قرآن در است. (عدالت اقتصادی)8
 -از ویژگیهای فرهنگ علمی دوره اسلامی، عدم اختصاص به خاص بود. (علم)9
 (طبقه یا قشر

..... بر اساس فرمایش امام علی «ع»، داشتن مذاهب پراکنده و روشهای متناقض، از خصوصیات دوران10
 بود.
 (جاهلیت)

مردم زمان قبل از بعثت پیامبر به فرمایش علی (ع) بدترین و را داشتند. (کیش و)11
 آیین

رسول خدا آمد تا با همکاری و تلاش و همراهی مردم مقدمات تمدنی بر پایه معیارهای و12)

را منتظور از ستاره، حضرت مهدی ﷺ است.

۱- هنرنمایی. (الهی- دینی)

۳- کلمات فتح، آسمان، تین، زیت و افسانهٔ زمان اشاره به عبارت‌های قرآنی إذا جاء نصر الله، والفتح، و السماء، و التین و الریحون و والعصر

دارد. افسانه در اینجا به معنی امر عظیم و شگفت است.

۴- رجعت سرخ ستاره، علی معلم.

«حضرت امام رضا (ع) میفرماید «اگر آموختن دانش با همراه باشد کار نیک (حسنة) تلقی میشود»19)
 هدف الهی» ۱۴۶

(پیامبر میفرماید برترین سخن حقی است که انسان در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان می‌آورد. (جهاد
 برخی از اعراب برای تحقیر کردن پیامبر ﷺ به خاطر نداشتن فرزندی به نام پیامبر را صدا می‌زدند. (ابتر

ali haeri sabzevar

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا
 ۸۴ فَاتَّبَعِ سَبَبًا ۸۵ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا
 تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا
 ذَا الْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ تُعَذِّبَ وَإِمَّا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ۸۶
 قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ
 عَذَابًا نُكْرًا ۸۷ وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ
 جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ۸۸ ثُمَّ
 اتَّبَعِ سَبَبًا ۸۹ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ
 عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ۹۰ كَذَلِكَ
 وَ قَدْ أَحْطَيْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ۹۱ ثُمَّ اتَّبَعِ سَبَبًا ۹۲ حَتَّىٰ
 إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ
 يَفْقَهُونَ قَوْلًا ۹۳ قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَا جُوجَ وَمَأْجُوجَ
 مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ
 بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ۹۴ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ
 فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ۹۵ آتُونِي
 زُبْرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ
 انفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغَ عَلَيْهِ قِطْرًا
 ۹۶ فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ۹۷

ما در زمین به او [قدرت و] امکاناتی دادیم و اسباب هر چیزی را در اختیارش گذاشتیم. ^{۸۴}
 پس از این اسباب پیروی [استفاده] کرد. ^{۸۵}

تا آنگاه که به غروبگاه خورشید رسید، خورشید را [چنین] یافت که [گویی] در چشمه‌ای گل‌آلود و سیاه غروب می‌کند، و نزدیک آن طایفه‌ای را یافت. گفتیم: «ای ذوالقرنین، [آیا می‌خواهی] آنها را عذاب کنی یا در میانشان [روش] نیکویی پیش می‌گیری.» ^{۸۶}

گفت: «اما هر که ستم کند عذابش خواهیم کرد، سپس به سوی پروردگارش بازگردانده می‌شود، آنگاه او را عذابی سخت خواهد کرد.» ^{۸۷}

و اما هر که ایمان آورد و کار شایسته کند، پاداشی [هر چه] نیکوتر خواهد داشت، و به فرمان خود، او را به تکلیف ساده‌ای و خواهیم داشت. ^{۸۸}

پس [بار دیگر] از اسبابی [که در اختیار داشت] بهره گرفت. ^{۸۹}
 تا آنگاه که به جایگاه برآمدن [طلوع‌گاه] خورشید رسید. [خورشید] را [چنین] یافت

که بر قومی طلوع می‌کرد که برای ایشان در برابر آن پوششی قرار نداده بودیم. ^{۹۰}
 این چنین [می‌رفت] و ما از آن چیزها که نزد وی بود، به طور کامل خبر داشتیم. ^{۹۱}

باز از آن اسباب [که در اختیار داشت] استفاده کرد. ^{۹۲}
 تا وقتی به میان دو کوه رسید، در نزدیک آن دو [کوه]، طایفه‌ای را یافت که نمی‌توانستند

هیچ زبانی را بفهمند. [کنایه از سادگی و ضعیف بودن آن قوم] ^{۹۳}
 گفتند: «ای ذوالقرنین، یا جوج و مأجوج سخت در زمین فساد می‌کنند، آیا [ممکن

است] مالی در اختیار تو قرار دهیم تا میان ما و آنان سدی قرار دهی؟» ^{۹۴}
 گفت: «آنچه پروردگارم به من در آن تمکن داده، [از کمک مالی شما] بهتر است. مرا

با نیرویی [انسانی و مصالح] یاری کنید [تا] میان شما و آنها سدی استوار قرار دهم.» ^{۹۵}
 برای من قطعات آهن بیاورید. تا آنگاه که میان دو کوه برابر شد [و با قطعات آهن

پُر شد]، گفت: «بدمید» تا وقتی که آن [قطعات] را آتش گردانید، گفت: «مس گداخته
 برایم بیاورید تا روی آن بریزم.» ^{۹۶}

[سرانجام چنان سد نیرومندی ساخت] که آنها [طایفه مأجوج و جوج] نتوانستند از
 آن [مانع] بالا روند و نتوانستند آن را سوراخ کنند. ^{۹۷}

3 تمدن دوم اروپا در قرن چهارم با چه چیزی آغاز شد؟

3 اروپا تاکنون حداقل شاهد سه تمدن بزرگ بوده است: آن‌ها را بنویسید؟

تمدن اول قبل از میلاد حضرت مسیح علیه السلام، در قرن‌های ششم تا چهارم قبل از میلاد، در یونان باستان شکل گرفت و در روم باستان ادامه یافت.

تمدن دوم، در قرن چهارم میلادی با گسترش مسیحیت در اروپا و آغاز حاکمیت کلیسا بر زندگی سیاسی و اجتماعی مردم آغاز شد و تا قرن‌های پانزدهم و شانزدهم ادامه یافت. گسترش مسیحیت

تمدن سوم با افول قدرت کلیسا در همین قرن‌ها شروع شد و همچنان ادامه دارد. افول مسیحیت تمدن جدید که تقریباً تمامی جوامع جهان امروز را تحت تأثیر خود قرار داده است و آثار آن در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... به خوبی نمایان است، مانند هر تمدن دیگری، دارای نقاط قوت و ضعف است. آشنا شدن با این نقاط قوت و ضعف از دو جهت برای ما مطلوب است:

4 اول آنکه ما مسلمانان مانند سایر ملت‌ها، با این تمدن ارتباط مستقیم داریم، بنابراین، هم تحت تأثیر آن

قرار می‌گیریم و هم می‌توانیم بر آن اثر بگذاریم؛ هر قدر آگاهی و هوشیاری ما بیشتر باشد، قدرت تأثیرگذاری شهریور 98 تجربی ما بیشتر خواهد بود. آشنایی با نقاط قوت و ضعف تمدن جدید اروپا از چند جهت برای ما مسلمانان مفید است؟

4 دوم آنکه بررسی ضعف‌ها و قوت‌های این تمدن در عرصه‌های مختلف، این کمک را به ما می‌کند که

در راستای احیای تمدن اسلامی، از نقاط قوت این تمدن بهره‌مند شویم و با عبرت گرفتن از ضعف‌ها و

آسیب‌های آن، بتوانیم برنامه‌ریزی درست و کم‌اشتباهی را برای سامان‌دهی تمدن اسلامی داشته باشیم.

در ابتدا برای آشنایی هرچه بیشتر با این تمدن لازم است تا با برخی علل و ریشه‌های شکل‌گیری آن آشنا شویم.

5 زمینه‌های پیدایش تمدن جدید اروپا را بنویسید؟ 1-2 خرداد 98 تجربی شهریور 98 آنسانی

15- کلیسا و تعالیم تحریف شده 6 تمدن دوم اروپا که به تمدن قرون وسطی مشهور است چگونه آغاز شد؟

6 | تمدن دوم اروپا که به تمدن دوره قرون وسطی مشهور است، با کنار گذاشتن اعتقادات باستانی و

بت‌پرستی و روی آوردن به مسیحیت آغاز شد. این تمدن، برای اروپایی که قرن‌ها گرفتار بت‌پرستی بود،

یک حرکت رو به جلو محسوب می‌شد. با ظهور این تمدن، مردم بت‌پرست اروپا به یک دین الهی معتقد

شدند، بت‌ها و بتخانه‌ها از بین رفت، اتحاد در سرزمین اروپا حاکم شد، بناهای باشکوه مذهبی ساخته

شد، کتاب‌هایی در اخلاق، معنویت و فرهنگ نگارش یافت و آثار هنری بزرگی پدید آمد.

7 نتایج مثبت تمدن دوم (قرون وسطی) برای اروپا چه بود؟

1- در قرن چهارم میلادی (۳۱۳ م)، دین مسیحیت، دین رسمی امپراتوری روم شد. دولت روم تقریباً سراسر اروپا را زیر سیطره خود داشت و گسترش مسیحیت، کمک بسیاری به اتحاد اروپاییان کرد.

8 تعالیم تحریف شده کلیسا پیرامون (آدم ع - مسیح ع - گناهان - عبادت - ازدواج -) را بنویسید؟

اما از سوی دیگر، مبلغان مسیحی اعتقادات نادرستی را که از نظر خودشان اعتقادات رسمی مسیحیت بود تبلیغ می کردند⁸ آنان معتقد بودند که آدم در بهشت اولیه مرتکب گناه شده است و این گناه به فرزندان آدم نیز سرایت کرده و هر کسی با گناه اولیه به دنیا می آید. بنابراین هر کودکی پس از تولد باید غسل ویژه‌ای (غسل تعمید) داده شود تا از آن گناه پاک گردد⁸. همچنین اعتقاد داشتند که مسیح علیه السلام نیز خود را به عنوان تاوان گناهان بشریت فدا کرد و به دار آویخته شد¹.

8 گناهان | اعتراف به گناهان خود در حضور کشیش، آیین دیگری بود که توسط این مبلغین میان مسیحیان رواج یافت. برای این کار اتاق ویژه‌ای در کلیسا ساخته شد که محل اعتراف و توبه کردن بود. آنان معتقد بودند که با اعتراف گناهکار در برابر کشیش، توبه کننده آمرزیده می شود و عفو ابدی را به دست می آورد⁸. عبادت و رازونیز با خدا نیز به روز معینی در هفته و در محل کلیسا و در حضور کشیشان اختصاص یافت¹.
9 @ این ها و عقاید نادرست کلیسا در قرون وسطی سبب چه نتایجی گردید؟
9 @ این گونه آیین ها سبب سست شدن ارتباط شخصی و پیوسته انسان با خدا و واسطه قرار گرفتن کشیشان میان خدا و بندگان او گردید. بسیاری از کشیشان در این دوره شروع به فروختن بهشت کردند و در عوض بخشش گناه، پول های کلان به دست آوردند¹.

8 ازدواج | آیین دیگر، ازدواج مسیحی بود. آنان معتقد بودند که پس از ازدواج، امکان جدایی زن و شوهر نیست و پیوندشان باید ابدی باشد³. زن حق مالکیت ندارد و باید نام خانوادگی وی به نام خانوادگی شوهر تغییر یابد. کشیش ها حق ازدواج نداشتند و تا آخر عمر باید مجرد می ماندند. آنان ازدواج را امری دنیایی و پست تلقی می کردند¹⁰. نتایج و پیامدهای آیین ها و آداب و رسوم ساخته کلیسا را بنویسید؟
10 \ این آیین ها و اعتقادات و آداب و رسوم ساخته کلیسا به تدریج اروپا را با فساد، عقب ماندگی و مشکلات دیگر دست به گریبان کرد¹. برخی از رهبران روشنفکر کلیسا و بسیاری از دانشمندان به دنبال چاره برآمدند و برای رسیدن به راه حل مناسب به مطالعه و تحقیق دست زدند.

۲- بهره گیری از تجربیات سایر تمدن ها دی 98 انسانی
حدود قرن هفتم میلادی و در اواسط قرون وسطی، در همسایگی سرزمین اروپا، تمدن اسلامی

۱- آیین کاتولیک، جورج برانتل، ص ۱۰۷. (می دانیم که قرآن کریم کشته شدن حضرت مسیح علیه السلام را مردود می شمارد و اعلام می فرماید که: او را نکشتند و به دار نیاویختند، بلکه آنان به اشتباه افتادند - سوره نساء، آیه ۱۵۷. این مطلبی است که یکی از حواریون مسیح علیه السلام، یعنی «ترنابا» نیز به آن آگاهی داشت و بسیار کوشید که مانع این برداشت اشتباه شود. رجوع کنید به مقدمه کتاب انجیل برنابا.)

۲- همان، ص ۱۳۸.

۳- همان، ص ۱۴۳.

11 نقش تمدن اسلامی در تغییر و تحولات تمدن اروپا و مسیحیت را بنویسید؟

متولد شد و طی دو تا سه قرن به مرحله شکوفایی رسید و بر محیط‌های پیرامون خود پرتو افکند. وقتی اندیشمندان و دلسوزان اروپایی آشنایی اندکی با تمدن مسلمانان پیدا کردند، با شور و شوق فراوان برای تحول در جامعه خود از ثمرات تمدن اسلامی بهره‌برداری نمودند. ¹ کتاب‌های دانشمندان مسلمان به سرعت ترجمه شد، ² علاقه به پژوهش و آزمایش و تجربه افزایش یافت، ³ نقد رهبران کلیسا شروع شد، ⁴ حقوق و قانون مورد توجه واقع گردید و ⁵ خردورزی در دستور کار قرار گرفت. ¹

12 مونتگمری وات، اسلام‌شناس انگلیسی در خصوص تأثیر پذیری تمدن جدید از تمدن اسلامی چه نظری دارد؟ می‌گوید: «علم و فلسفه اروپا بدون کمک گرفتن از فرهنگ اسلام توسعه نمی‌یافت؛ ... اسلام نه تنها

در تولیدات مادی و اختراعات اروپا شریک است، بلکه اروپا را واداشت تا تصویر جدیدی از خود داشته باشد. اما از آنجا که اروپا در حال حاضر علیه اسلام عکس‌العمل نشان می‌دهد، تأثیر مسلمانان [بر تمدن غرب] را بی‌اهمیت جلوه می‌دهد. وظیفه مهم ما اروپاییان این است که این اشتباه را اصلاح کنیم و به مدیون بودن عمیق خودمان به جهان اسلام اعتراف کنیم.» ²

ویل دورانت نیز بسیاری از هنرها و فنون برجسته اروپایی همچون معماری، اسلحه‌سازی و ... را مدیون صنعتگران مسلمان می‌داند. ³

آثار و پیامدهای مثبت و منفی تمدن جدید

برای داوری صحیح و منصفانه در خصوص تمدن جدید ضروری است با برخی آثار این تمدن در حوزه‌های مختلف آشنا شویم. ¹³ پیامدهای مثبت تمدن جدید در حوزه علم و دانش را بنویسید؟ 1- 2-

الف) حوزه علم ¹³ از آثار و پیامدهای مثبت تمدن جدید در حوزه علم (رشد سریع علم) را توضیح دهید؟

■ آثار مثبت ← رشد سریع علم

← توانایی بهره‌مندی بیشتر از طبیعت

خرداد 98 انسانی ۱ - رشد سریع علم: تولید علم در قرون اخیر جهشی فوق‌العاده داشته است؛ به طوری که

دوران جدید را می‌توان دوران علم نامید. اختراع صنعت چاپ، کشف الکتریسیته، ساخت ماشین، ¹³

اختراع وسایل ارتباطی مانند: تلفن، رادیو، تلویزیون و ماهواره، راه‌اندازی شبکه‌های اینترنت و

نظریات و کشفیات جدید در علوم مختلف، زندگی در جهان امروز را متحول کرده است. ¹

14 ۲- توانایی بهره‌مندی بیشتر از طبیعت ¹⁴ علم و تکنولوژی سبب شد که آدمی بتواند در طبیعت

تصرف فوق‌العاده کند و تغییراتی را در آن به وجود آورد. نفت را از اعماق زمین بیرون بکشد، معادن

۱- Montgomery Watt

۲- تأثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی، مونتگمری وات، صفحات ۸۱ و ۱۴۳

۳- تاریخ تمدن، ویل دورانت، ج ۴، ص ۳۲۲.

- 15 پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزه علم و دانش را بنویسید؟ 1- 2- 3 شهریور 98 تجربی
 16 مصرف زدگی را بعنوان یکی از آثار منفی تمدن جدید در حوزه علم و دانش را توضیح دهید؟
 دی 98 تجربی

را استخراج کند، کوه‌ها را برای ساختن تونل بشکافد، با سدهای بزرگ آب‌ها را مهار نماید و قدرت و توانایی خود را به رخ طبیعت بکشد. ۱

۱۷ جدی ترین آسیب رویه مصرف گرایی را بنویسید؟ شهریور 98 انسانی

۱- مصرف زدگی: ۱۶ از زمانی که ماشین‌آلات صنعتی ساخته شد، تولید انبوه نیز آغاز گردید. تولید فراوان گرچه در ابتدا نیازهای طبیعی مردم را رفع می‌کرد، اما در بسیاری از موارد بیش از نیاز طبیعی بازار بود. به همین جهت کارخانه‌داران با استفاده از جاذبه تبلیغات در مردم، نیازهای کاذب به وجود آوردند تا آنان را به تنوع طلبی بکشانند و مصرف گرایی را به گونه‌ای سرسام آور افزایش دهند تا خودشان به سود بیشتری برسند. ۱۷ جدی ترین آسیب این رویه، تغییر الگوی زندگی و دل مشغول دائمی مردم به کالاهای گوناگونی است که همه روزه وارد بازار می‌گردد و اذهان و افکار را به خود مشغول می‌کند و در نتیجه، انسان را از اساسی ترین نیاز خود، یعنی پرورش و تکامل بُعد معنوی و متعالی

خوش، غافل می‌سازد. ۱۸ از آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزه علم "نابودی طبیعت را توضیح دهید؟
 دی 97 انسانی ۱۸

۲- نابودی طبیعت: ۱۸ افزایش توان علمی بشر و دستیابی وی به ابزارهای نوین، توانایی وی برای بهره‌برداری از منابع طبیعی را به سرعت افزایش داد و به تخریب ساختار طبیعی محیط زیست انجامید. اگر در تمدن اسلامی زمین امانتی الهی در دست انسان بود، در این تمدن زمین منبعی سرشار از ثروت است که بشر هیچ قید و بند و محدودیتی برای استفاده از آن ندارد.

۳- علم زدگی: از حدود قرن هجدهم میلادی به علت پیشرفت‌های گسترده در علم، این احساس پدید آمد که علم تجربی تنها رمز سعادت ملت‌هاست و جامعه‌ای که این راه را بیماید، کلید خوشبختی را به دست آورده است. اما اکنون با گذشت چند قرن و شکست‌های پی‌درپی جوامع غربی در عرصه اخلاق و ظهور بحران‌های اخلاقی در این جوامع، بسیاری دریافته‌اند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه نیازهای آنان باشد و نمی‌توان سعادت را تنها در این علم جست‌وجو کرد. ۱۹ این نیاز انسان غربی به معنویت باعث شد برخی افراد و گروه‌ها با هدف کسب مقام و شهرت، مکاتب و فرقه‌هایی را به نام مکاتب عرفانی و معنوی ایجاد کنند که اگرچه در ظاهر ادعای پاسخ به نیازهای معنوی بشر را دارند اما به دلیل آنکه برآمده از آموزه‌های وحیانی نیستند، نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر تشنه امروز نداشته‌اند.

دانش تکمیلی

برای آشنایی با برخی از این مکاتب و فرقه‌ها که امروزه به نام «عرفان‌های نوظهور» شناخته می‌شوند، به وبگاه گروه درسی قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

20 پیامدهای مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط را بنویسید؟ 1-2 شهریور 98 تجربی

20 دو مورد از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه عدل و قسط را بنویسید؟ دی 97

21 @ فواید "توجه به قانون" از آثار مثبت تمدن جدید در حوزه قسط و عدل را بنویسید؟

(ب) حوزه عدل و قسط

■ آثار مثبت

۱- توجه به قانون: پس از گذر از قرون وسطی و شکل گیری دوره جدید، توجه گسترده‌ای در

کشورهای اروپایی به حقوق، قانون ساختار حکومت و دولت پدید آمد که عموماً عکس‌العملی در برابر

حاکمیت نامطلوب کلیسا در قرون وسطی بود. آگاهی به قانون و حقوق که ابتدا با ترجمه آثار اسلامی

اتفاق افتاد، فوایدی برای تمدن جدید داشت. 21 @ مردم با حقوق خود در مقابل دولت‌ها و در رابطه با

یکدیگر آشنا شدند و به تدوین قوانین حقوقی پرداختند و برای حفظ آنها سازمان‌هایی تأسیس کردند.

حق کارگر، حق کودک، حق تعلیم و تربیت، حق داشتن شغل، حقوق متقابل زن و مرد و حق مردم در

مقابل دولت به رسمیت شناخته شد. 22 چه چیزی در تمدن جدید برخی از حکومت‌های استبدادی و

موروثی حاکم بر کشور های اروپایی را از صحنه خارج کرد

۲- مشارکت مردم در تشکیل حکومت: حق تعیین سرنوشت و دخالت مردم در امور خود، گام

مثبت دیگری بود که در تمدن جدید برداشته شد و باعث شد برخی حکومت‌های استبدادی و موروثی

حاکم بر کشورهای اروپایی از صحنه خارج شوند. 97 دی انسانی

23 پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط را بنویسید؟ 1-2-3 دی 98 انسانی

۱- ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار: تولید انبوه کالا و نیاز به بازار کشورهای دیگر، احتیاج به

منابع طبیعی دیگر کشورها و نیز روحیه فزون خواهی حاکمان غربی سبب شد که سرمایه‌داران و قدرتمندان

غربی، کشورهای دیگر را، به خصوص در آسیا و آفریقا هدف قرار دهند و به بهانه استعمار، بسیاری از این

کشورها را تصرف کنند و ذخایر با ارزش و گران قیمت آنها را، از آثار باستانی و کتاب‌های خطی گرفته تا

جواهرات و منابع طبیعی و معدنی، به کشور خود ببرند و برای آن ملت‌ها فقر و نیازمندی را بر جا گذارند. 98 تجربی

برخی محققان بر این باورند ثروتی که در دوره استعمار از کشورهای استعمارزده به کشورهای

استعمارگر منتقل شد، آن قدر زیاد بود که پایه‌های اصلی قدرت اقتصادی غرب را به وجود آورد.

خرداد 98 تجربی ۲- افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان: شکل‌گیری نظام‌های سیاسی جدید،

بر پایه قدرت سرمایه‌داران و نفع‌طلبی فزاینده آنان بود. صاحبان سرمایه و صنعت، منابع طبیعی اکثر

نقاط جهان را به بهایی بسیار اندک خریدند و یا با قدرت نظامی خود تاراج کردند و کالاهای خود را

با قیمت‌هایی بسیار سنگین به مردم همان سرزمین‌ها فروختند. بدین ترتیب، بخش کوچکی از جهان

روzbه‌روز غنی‌تر شد ولی بخش اعظم آن در فقر و تنگدستی فرورفت.

ج) حوزه خانواده

تمدن جدید با نگاه مادی به انسان به ویژه در حوزه روابط زن و مرد بیشترین آسیب‌ها را به نهاد خانواده وارد کرده است؛ برخی از آسیب‌ها عبارت‌اند از:

26 ۱- فروپاشی نهاد خانواده: در غرب قدیم، مانند همه سرزمین‌های دیگر، علاوه بر خانواده هسته‌ای

که مرکب از پدر، مادر و فرزندان است، خانواده گسترده هم، که شامل اقوام و خویشان می‌شد، نمود فراوان داشت. اما در خلال دو نسل گذشته نه تنها خانواده گسترده متلاشی شد، خانواده هسته‌ای نیز، به تدریج از هم گسیخته گردید. بر این پدیده‌ها باید این واقعیت را نیز افزود که امروزه شمار فزاینده‌ای از کودکان در غرب، در خانواده‌ها یا خانه‌هایی بزرگ می‌شوند که پدر یا مادر در آن حاضر نیست و آن یکی هم که حاضر است چون نمی‌تواند یک تنه وظیفه پدر و مادر را توأمان ایفا کند، غالباً از زیر بار مسئولیتی که پدرها و مادرها در خانواده‌های اصیل برای انتقال دادن ارزش‌های اخلاقی به جوانان برعهده داشته‌اند شانه خالی می‌کند. همین امر باعث شده است که فقط در کشور انگلیس ۹ میلیون نفر تنها زندگی کنند، به گونه‌ای که دولت این کشور ناچار شده وزارت خانه‌ای به نام وزارت تنهایی ایجاد کند. دی 97 انسانی

27 ۲- بی بند و باری جنسی: امروزه بی بند و باری جنسی آن چنان در غرب رواج یافته است که بسیاری از مردم به این نتیجه رسیده‌اند که توان اصلاح و مبارزه با آن را ندارند. از این رو، به ناچار در بی آن برآمده‌اند که ضوابط و معیارهای اخلاقی را تغییر دهند؛ به عنوان مثال، در میان غریبان جدید، دیگر هیچ گونه ضابطه و معیار مذهبی یا اخلاقی که منشأ الهی داشته باشد، معنا ندارد.^۲

27 ۳- استفاده ابزاری از زنان: استفاده ابزاری از زنان برای تبلیغ کالاهای سرمایه‌داران، تشویق

آنان به پوشیدن لباس‌های نامناسب و تحریک‌کننده، عادی شدن روابط نامشروع میان زنان و مردان در

برخی کشورها، و تجارت گسترده زنان به عنوان کالای جنسی روی دیگر تمدن جدید است! اگر لایه

ظاهر و سطحی موقعیت زن در دنیای امروز، که بسیار زیبا و خوش‌منظر آراسته شده، کنار رود و

باطن آن آشکار گردد، خواهیم دید که سودآوری تجارت فحشا در حال ربودن گوی سبقت از تجارت

مواد مخدر و اسلحه است.

استفاده ابزاری تمدن جدید از زن در چه مواردی است؟

۱- هفته‌نامه گاردین، ۲۳ ژانویه ۲۰۱۸.

۲- در سراسر بیسی به سوی گومورا، پروفیسور رابرت. اچ. بورک، ترجمه الهه هاشمی حائری، انتشارات حکمت.

۳- تصویب قوانین حمایت از خانواده‌های تک‌سرپرست در سال ۱۹۶۰ در آمریکا، (که بیشتر شامل خانواده‌ای می‌شود که زن در روابط نامشروع صاحب فرزند شده) موجب شد که آمار فرزندان بدون پدر در خانواده‌های تک‌سرپرست از حدود پنج درصد در این سال به بیش از

چهل درصد در سال ۲۰۱۶ برسد: www.OECD.org/els/family/database.htm

اگر بُعد معنوی و الهی انسان دارای اهمیت و جایگاهی در تمدن جدید بود، و اگر به زنان آن گونه که دین اسلام بها می دهد، بها و شخصیت داده می شد، حتماً وضع دیگری در تولید فیلم ها، رمان ها، و تصاویر تبلیغاتی حاکم می شد.

بیشتر بدانیم

مسئله ای که امروزه اندیشمندان دلسوز را در جوامع غربی و شرقی به خود مشغول داشته و به فکر چاره اندیشی برای آن هستند، فضای محصور و طراحی شده ای است که آدم ها به ناچار و ناخودآگاه در آن زندگی می کنند و می پندارند آن گونه زندگی می کنند که خود می خواهند و می پندارند که نوع لباس، غذا، اتومبیل، آرایش، تفریح و گردش، کتاب، مجله و ده ها جزء دیگر از اجزای زندگی را کاملاً به سلیقه خود انتخاب می کنند.

گرچه به طور مثال، مد لباس، مدل اتومبیل و شکل آرایش بر کسی تحمیل نمی شود و انتشار صدها هزار روزنامه و مجله متنوع، نمادی از آزادی اندیشه است، اما اگر از این نگاه ظاهری بگذریم می بینیم که بر دست و پای عقل بسیاری از انسان ها، زنجیرهایی ضخیم بسته شده که میدان عمل آزاد و انتخابگرانه آنها را کاملاً محدود کرده است.

شاید برای اولین بار در تاریخ انسان باشد که نصف ثروت جهان در مالکیت فقط سیصد خانواده است و نصف دیگر آن، بین بیش از شش میلیارد جمعیت زمین، آن هم باز به صورت ناعادلانه توزیع می شود. از این رو کاملاً منطقی است که دستگاه های فرهنگ ساز جهان در انحصار کسانی باشد که نصف ثروت جهان را در مالکیت خود دارند و با پیچیده ترین روش های تبلیغاتی، فکر و قلب بسیاری از انسان ها را مسحور می کنند و برای آنها سلیقه آفرینی می نمایند. لحظه ای که یک هنرپیشه یا ورزشکار محبوب با پوشیدن لباسی با طرحی جدید پشت صفحه تلویزیون ظاهر می شود و هزاران نفر از مشتاقان خود را به طور غیرمستقیم به پوشیدن آن ترغیب می کند، روشن است که سود و منفعت مادی این کار به چه کسانی می رسد و ثروت چه گروهی را افزایش می دهد.

آیا این همه تنوع و رنگارنگی در لباس، غذا، آرایش، کالاهای صنعتی و خانگی پاسخی به نیازهای حقیقی ماست؟

آیا توجه و دل مشغولی روزانه مردم به این امور، آنان را از توجه به نیازهای حقیقی باز نداشته است؟

متن زیر را بخوانید و به سؤال پایانی آن پاسخ دهید :

(محتوای این بخش فقط برای پاسخ به سؤال‌های پایانی است و نیازی به حفظ کردن آن نیست و در هیچ امتحانی نباید از آنها سؤال داده شود.)

پس از دوره طولانی موسیقی کلاسیک در غرب که بیشتر به مسائل اجتماعی، فلسفی و دینی می‌پرداخت، امروزه، غرب با یک موسیقی بسیار عامیانه و مبتذل مواجه است که بیان احوال نفسانی نسل جدید است. این موسیقی در چند دهه اخیر با ریتم‌های شدیداً آفسارگسیخته و اجراهای فوق‌العاده پرسروصدا ظهور کرده است و غرایز حیوانی را در آدمی برمی‌انگیزد. حداقل سخنی که می‌شود درباره این نوع موسیقی‌ها گفت این است که این موسیقی‌ها نه از تسلیم در مقابل خداوند مایه گرفته، نه به سلامت و آرامش نفس کمک می‌کند، نه مانند برخی موسیقی‌های قرن نوزده و بیست در خدمت تلاش و مبارزه و اصلاح نظام اجتماعی است و نه اجراکنندگان و ستارگان این موسیقی‌ها اسوه‌های معنوی و عفت اخلاقی هستند. تنها نتیجه آن تخریب روح و روان کسانی است که به دامن آنها پناه برده‌اند!

اما متفکران دلسوز و دردمند غربی تصریح کرده‌اند که این رفتارهای هیجان‌انگیز برخاسته از پیامدهای تمدن جدید است که نابسامانی فکری، بوج‌گرایی و بی‌تکیه‌گامی را برای بسیاری از جوانان به ارمغان آورده است. این رفتارها نشان‌دهنده بی‌محتوایی زندگی ماشینی و بی‌معنایی آن، غفلت از خداوند و خلاصه محروم بودن جامعه غربی از یک تفکر عمیق و درست عقلی نسبت به هستی، انسان و خداست. همین از دست رفتن معنای زندگی برای بسیاری از جوان‌ها است که آنها را به بیراهه لذت‌های آنی جسمانی از طریق روابط جنسی یا استفاده از مواد مخدر و قرص‌های روان‌گردان و یا گاهی خشونت و جنایت کشانده^۱ یا برخی دیگر را به جست‌وجوی فلسفه‌ها و فرهنگ‌ها و حتی «ادیان جدید» واداشته است.^۲

اکنون که متن بالا را مطالعه کرده‌اید، به سؤال زیر پاسخ دهید.

آیا این هنر امروز، انسان را متوجه خدا، معنویت، ارزش‌های بزرگ، فضائل اخلاقی، تحکیم بنیان خانواده، عفاف و پاکدامنی می‌کند یا بیشتر به وادی خشونت، شهوت‌پرستی و هوس‌رانی،

مصرف‌گرایی و سستی روابط خانوادگی وارد می‌سازد؟ پاسخ خود را با دلیل توضیح دهید.

هنر امروز، بدلیل تهی بودن، از معنای زندگی و توجه به معنویات، اخلاق، انسان، راه به وادی تخریب...

مصرف‌گرایی، خشونت، دنیا دوستی و ... وارد می‌سازد،

۱- شهوت پرستی و خشونت، دو صفت بسیار ناپسند است که همواره پیشوایان ما، مسلمانان را از آنها بر حذر داشته‌اند. رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «به کسی که جانم در دست اوست سوگند که انسان دشمنی به بدی شهوت و خشونت ندارد» (مجموعه وزام، مسعودین عیسی ورام، ج ۲، ص ۱۱۵). امام علی علیه السلام نیز می‌فرماید: «در میان انگیزه‌های شهوت و خشونت، عقل ناپود می‌شود.» (مستدرک الوسایل، میرزا حسین نوری، ج ۱۱، ص ۲۱۱).

۲- برگرفته از کتاب «جوان مسلمان و دنیای متجدد» تألیف دکتر سیدحسین نصر. نصر سال‌های متمادی در آمریکا و اروپا زندگی کرده و با پیامدهای تمدن جدید از نزدیک آشناست.

قراءت

سوره آل عمران؛ آیات ۱۴۴ تا ۱۵۰

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ
 أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ۚ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ
 فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾
 وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا ۚ وَ
 مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا ۖ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ
 نُؤْتِهِ مِنْهَا ۖ وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّنْ
 مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ
 فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا ۖ وَاللَّهُ يُحِبُّ
 الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا
 ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى
 الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ
 ثَوَابِ الْآخِرَةِ ۖ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ
 أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ
 خَيْرُ النَّاصِرِينَ ﴿١٥٠﴾

و محمد، جز فرستاده‌ای که پیش از او [هم] پیامبرانی [آمده و] گذشتند، نیست. آیا اگر او بمیرد یا کشته شود، شما به عقب برمی‌گردید؟ [و اسلام را رها می‌کنید؟] و هر کس به عقب بازگردد، هرگز هیچ زبانی به خدا نمی‌رساند، و به زودی خداوند سپاسگزاران را پاداش می‌دهد. ﴿۱۲۲﴾

و هیچ کس جز به فرمان خدا نمی‌میرد. [خداوند، مرگ را] به عنوان سرنوشتی معین [مقرر کرده است]. و هر که پاداش دنیا را بخواهد به او از آن می‌دهیم؛ و هر که پاداش آخرت را بخواهد از آن به او می‌دهیم، و به زودی سپاسگزاران را پاداش خواهیم داد. ﴿۱۲۳﴾

و چه بسیار پیامبرانی که مردان الهی بسیاری همراه او پیکار کردند؛ آنها در برابر آنچه در راه خدا به ایشان رسید، سستی نورزیدند و ناتوان و نالان نشدند؛ و خداوند، شکیبایان را دوست دارد. ﴿۱۲۴﴾

و سخن آنان جز این نبود که گفتند: «پروردگارا، گناهان ما و زیاده‌روی ما در کارمان را بر ما ببخش، و گام‌های ما را استوار دار، و ما را بر گروه کافران یاری ده.» ﴿۱۲۵﴾

پس خداوند، پاداش دنیا و پاداش نیک آخرت را به آنان عطا کرد و خداوند نیکوکاران را دوست دارد. ﴿۱۲۶﴾

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر از کسانی که کفر ورزیده‌اند اطاعت کنید، شما را به عقب [و از عقیده‌تان] باز می‌گردانند و زیانکار خواهید شد. ﴿۱۲۷﴾

[آنها تکیه‌گاه شما نیستند] بلکه خدا، مولا [و سرپرست] شماست و او بهترین یاری‌دهندگان است. ﴿۱۲۸﴾

مسئولیت بزرگ ما

درس سیزدهم

حق و مسئولیت ما در برابر تمدن جدید چیست ؟

در دو درس قبل با سرگذشت تمدن اسلامی و آنچه در تمدن جدید روی داده است، آشنا شدیم. اکنون در متن تمدن جدید زندگی می‌کنیم و در هوای آن نفس می‌کشیم، تمدنی که دارای نقاط قوت و ضعف است. **هم حق ما و هم مسئولیت ماست که سهم خود را در مقابله با زشتی‌ها، اصلاح کاستی‌ها و تکمیل خوبی‌ها و محاسن این تمدن ایفا کنیم و برنامه‌ای برای اصلاح تمدن جدید و تجدید حیات تمدن اسلامی ارائه کنیم!**

اکنون با دو سؤال اساسی روبه‌رو هستیم :

۱- هر کدام از ما مسلمانان برای اصلاح تمدن جدید و تجدید حیات تمدن اسلامی چه مسئولیت‌هایی برعهده داریم؟

۲- ما بایستی جامعه خود را چگونه بسازیم که بتوانیم به معیارهای یک جامعه متعالی اسلامی هرچه بیشتر نزدیک شویم و زمینه ظهور حضرت مهدی علیه السلام و تشکیل جامعه جهانی توحیدی را فراهم سازیم؟

تدبر در قرآن (۱)

خداوند در قرآن کریم می فرماید :

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ ﴿۱﴾ کتاب حضرت داود... برآستی... د زبور... نوشتیم...
 مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ ﴿۲﴾ تورات کتاب حضرت موسی... بعد از تورات
 أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا... که زمین را به ارث می برند
 عِبَادِيَ الصَّالِحِينَ ﴿۳﴾... بندگان صالح من...

با تدبر در این آیه، جملات زیر را تکمیل کنید.

- ۱- خداوند یک وعده... داده است و آن وعده این است که در آینده... حکومت به بندگان صالح می رسد
- ۲- این وعده در کتاب های آسمانی... از جمله... آمده است.
- ۳- مقصود از به ارث بردن زمین... حکمرانی بر آن است...

برنامه ریزی دو تجربه موفق مردم مسلمان ایران چه بود و چه پیامدهایی داشت؟

شاید در نگاهی ابتدایی، دستیابی به این هدف بزرگ، یعنی تحقق تمدن آرمانی اسلام، در مقایسه با توان و امکانات موجود و مشکلات پیش رو، یک بلندپروازی به نظر برسد و رسیدن به آن هدف دور از دسترس تلقی شود. اما این ناشی از یک دریافت سطحی از توانمندی ذاتی انسان و قدرت جوانان و نوجوانان و عدم آشنایی با آموزه های بیدارکننده اسلام می باشد. خصوصاً آنکه ما به عنوان ایرانی مسلمان، دو تجربه را پشت سر گذاشته ایم، دو تجربه ای که بار اصلی آن بر شانه های محکم و استوار نوجوانان و جوانانی بود که پدران و مادران امروز ما هستند: **۱** یکی برچیدن نظام استبدادی وابسته به بیگانه **۲** و برپاساختن نظامی متکی بر آرای مردم و قوانین اسلام **۲** دیگری پیروزی در دفاع مقدس **۳** این دو تجربه، **۱** هم اعتقاد مردم دیگر کشورها را به تأثیر ایمان به غیب در پیروزی و اثرات سازنده حکومت

انقلاب اسلامی ایران و پیروزی در دفاع مقدس چه تأثیری در دنیای امروز داشته است؟

۱- سورة انبیاء، آیه ۱۰۵.
 ۲- در وابستگی حکومت پهلوی به بیگانگان و ضعف و ناتوانی این حکومت در برابر ملت همین بس که پهلوی اول را امپراتوری انگلیس با یک کودتا علیه قاجار و بدون اینکه مردم به او رأی داده باشند، به سلطنت رساند. و وقتی که در جنگ جهانی دوم، پهلوی اول اندکی به آلمان نازی نزدیک شد، همین انگلستان به همراه متفقین او را به جزیره ای دور افتاده به نام موریس تبعید کردند، بدون اینکه او اعتراضی بکند یا مردم به پشتیبانی از وی تظاهراتی بکنند. و سپس پسرش، پهلوی دوم را به جای او منصوب کردند، بدون اینکه از مردم نظر بگیرند. در سال ۱۳۳۲ نیز همین پهلوی دوم که با یک نهضت مردمی روبه رو شد، به پیشنهاد امریکا و انگلستان به بغداد و رم رفت و پس از انجام کودتا توسط امریکا و انگلستان علیه دکتر مصدق، دوباره او را به ایران بازگرداندند و بر تخت نشاندند. در سال ۱۳۵۷ نیز که انقلاب مردم به اوج رسید، باز هم به دستور امریکا به مصر رفت تا شاید پس از انجام کودتا به ایران بازگردد که چنین چیزی هیچگاه محقق نشد.

مبتنی بر دین اسلام افزایش داد² هم آنان را نسبت به قدرت‌های استکباری حاکم بر جهان آگاه‌تر کرد و برای رسیدن به معنویت و عدالت مشتاق‌تر و تشنه‌تر ساخت و این ارزش‌ها را به خواست عمومی بسیاری از ملت‌ها تبدیل کرد. البته می‌دانیم که ایجاد تمدن اسلامی، نیازمند برنامه‌ای است که ما را به سطح لازم از توانمندی برساند و قدرت لازم را برای ایفای نقش در جهان کنونی به ما ببخشد.

چرا اکنون در مرحله‌ای حساس از تاریخ سرزمین خود و جهان قرار داریم؟ پدران و مادران ما مسئولیت خود را انجام داده و این امانت بزرگ را به ما سپرده‌اند. اکنون، باید بیندیشیم که در عصر جهانی شدن، این مسئولیت منحصر به فرد خود را چگونه بر دوش خواهیم کشید و برای تحقق هدف بزرگی که پیش روی ماست، تا کجا پیش خواهیم رفت!

با توجه به اهمیت این هدف بزرگ و برای دستیابی به آن باید اقداماتی در چهار حوزه زیر انجام گیرد. برای تحقق تمدن آرمانی اسلام برنامه‌هایی را باید در چهار حوزه مورد توجه قرار داد آنها را نام ببرید؟

حوزه اول: تقویت توانایی‌های فردی

چه اقداماتی باید انجام داد؟
اقدامات زیر لازم است:

شهریور 98 انسانی ۱- تلاش برای کسب آگاهی و بصیرت! اجرای هر طرحی، بدون آگاهی از موفقیت‌ها و شکست‌های قبلی میسر نیست. گذشته، دربردارنده تجربه‌های فراوان است که بصیرت و روشن بینی ما

را افزایش می‌دهد و ما را به تصمیم‌گیری‌های درست‌تر نزدیک می‌سازد.
در حوزه تقویت توانایی‌های فردی، تلاش برای کسب آگاهی و بصیرت. "بنویسید؟ شهریور 98 شناخت دنیای جدید نیز جهت درک درست واقعیت‌ها و انتخاب روش‌های مؤثر، ضروری و لازم است. پس هریک از ما باید برنامه مطالعاتی دقیق برای آشنایی با تمدن بزرگ اسلامی و شناخت شرایط جهان امروز که در آن زندگی می‌کنیم، تنظیم کنیم!

۲- تقویت ایمان و اراده: مشارکت در این اقدام بزرگ نیازمند اعتقاد راسخ به دین، عزت نفس، توکل و اعتماد به خداوند، شجاعت، پایداری، عزم و اراده قوی است.

تدبیر در قرآن (۲)

حضرت موسی علیه السلام برای اینکه بتواند قوم خود را آماده مبارزه با فرعون کند به آنان می‌گوید:

..... از خدا یاری بجوید	إِسْتَعِينُوا بِاللَّهِ
..... اهمیت یاری جستن از خدا و پایداری در دین	وَاصْبِرُوا
..... و صبر پیشه بسازید	إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ
..... که زمین متعلق به خداست	

وَأَنْ رَأَىٰ بِهِ هُوكًا مِنْ بَنَدُكُنَّ بِخَوَاهِدٍ مِي دِهَد.

يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ

وَأَنْزَلْنَا جَامَ (نِيك) اَزْ اَنْ تَقْوَا بِنِيشْكَانِ اَسْت

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ^۱

اختصاص زمین بر بندگان خدا و نیک فرجامی برای تقوا پیشگان

با تدبیر در این آیه به سؤالات زیر پاسخ دهید :

۱- عاقبت نیک و پیروزی از آن چه کسانی است؟

..... از آن بندگان با تقوای خداست

۲- این عاقبت نیکو در چه صورتی به آنان می‌رسد؟

قانونمندی و نظامی که خدا بر جامعه حاکم کرده این اقتضا را دارد که اقتدار و حاکمیت به بندگان می‌رسد که تقوا پیشه کرده باشند از خدا طلب کمک کنند و در راه او صبر پیشه کنند و با استقامت باشند و مشکلات آنان را به سستی نکشاند

حوزه دوم : تحکیم بنیان خانواده

۱ خانواده کانون رشد فضیلت‌ها و محل تربیت نسل‌های خلاق، توانمند و با همت است. تحکیم

این بنیان سبب رشد فضائل اخلاقی در جامعه، کاهش فساد و حضور انسان‌های با فضیلت و کارآمد

می‌گردد. اگر بنیان خانواده سست شود فساد گسترش می‌یابد و نسل‌هایی که از قوت و قدرت روحی

کافی برخوردار نیستند، مسئولیت‌های اجتماعی را برعهده می‌گیرند.

وقتی حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت اسماعیل علیه السلام پایه‌های خانه کعبه را بالا بردند و بنای یک جامعه

توحیدی را گذاشتند، نه تنها برای خود دعا کردند، بلکه از خداوند خواستند ذریه و نوادگانی به آنان

عطا کند که ادامه‌دهنده راه توحید باشند.^۲ در حوزه تحکیم پایه‌های جامعه خود برای تمدن اسلامی چه اقداماتی باید انجام داد؟

حوزه سوم : تحکیم پایه‌های جامعه خود

حرکت به سوی تمدن متعالی اسلام، با انجام دسته‌ای از اقدامات فردی یا گروهی پراکنده امکان‌پذیر

نیست، بلکه نیازمند جامعه‌ای مستحکم و توانمند است. بنابراین، باید بکوشیم جامعه خود را به

شاخص‌های تمدن متعالی اسلام نزدیک کنیم و در آن صورت است که می‌توانیم به جامعه‌ای اسوه

و نمونه برای دیگران تبدیل شویم. از این رو باید با تحکیم پایه‌های جامعه، خود را مصداق این کلام

خداوند قرار دهیم که :

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ

... و این چنین شما را قرار دادیم

امتی میانه رو
أُمَّةً وَسَطًا
پرهیز از افراط و تفریط

..... امتی میانه و اسوه

۱-سوره اعراف، آیه ۱۲۸.

۲-سوره بقره، آیه ۱۲۸ (زَبْنًا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَ آرِنَا مَنَاسِكَنا وَ تَب عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ).

لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ
رسول خدا الگویی و یَکونَ الرَّسولُ عَلَیْکُمْ شَهِیداً
حقیقی و برتر

..... تا بر مردم گواه باشید.....
..... و رسول خدا صن بر شما گواه باشد.....

تدبیر در قرآن (۳)

با تفکر در آیه شریفه فوق، بگویید جامعه اسلامی باید در میان جوامع دیگر چه موقعیتی داشته باشد؟ جامعه اسلامی باید الگو و نمونه باشد برای همه جوامع در همه ابعاد که این امر با تلاش گروهی و اجتماعی مسلمانان امکان پذیر است

در چه صورت می توانیم به کانون اصلی تبلیغ اسلام و بهترین مبلغ اسلام در جهان باشیم؟ علاوه بر این، برای معرفی تمدن متعالی اسلام در جهان و علاقه مند ساختن مردم به افکار و اندیشه های اسلامی، به کانون و مرکزی نیاز است که محل تولید فکر و اندیشه و تبلیغ فرهنگ متعالی اسلام در جهان باشد. بنابراین اگر بنیان های جامعه خود را مستحکم کنیم و نقاط ضعف این جامعه را برطرف کنیم، می توانیم به کانون اصلی تبلیغ اسلام تبدیل شویم و بهترین مبلغ اسلام در جهان باشیم.

برای رسیدن به این هدف اساسی اقدامات زیر پیشنهاد می شود: 1-2-3-4 برای معرفی و تبلیغ اسلام چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

۱- شناسایی ضعف ها و کمبودها و تلاش در جهت اصلاح آنها: جامعه ای که اکنون در آن زندگی می کنیم، در کنار برخورداری از نقاط قوت فراوان، ضعف ها و کاستی هایی همچون بی عدالتی، تجمل گرایی و... دارد که می تواند مانعی مهم در جهت تحقق تمدن اسلامی باشد. از این رو لازم است به عنوان یک جوان معتقد و عدالت طلب، به دقت کمبودها و آسیب های جامعه فعلی را شناسایی کنیم و با شجاعت در جهت اصلاح این آسیب ها گام برداریم. رهبر انقلاب به این نکته مهم این گونه اشاره می کنند: «احتیاج است به یادآوری این آرمان ها با همان زبان جوان مؤمن انقلابی که از خصوصیاتش صراحت است، از خصوصیاتش شجاعت در گفتار است، اینکه شجاعانه حرف خودش را بزند... این احساس روحیه تهاجم را در جوان دانشجو و جوان انقلابی، من کاملاً قبول دارم. بایستی ارزش ها به صورت صریح و هوشیارانه دائماً مطالبه بشود».^۲

۲- همراه کردن سایر افراد جامعه با خود: شایسته است بکوشیم این رسالت بزرگ و متعالی را برای دوستان، نزدیکان و افراد جامعه خود تبیین کنیم تا آنان نیز به این مسئولیت آگاه شوند و یار و پشتیبان آن گردند.

تشکیل گروه های مطالعاتی خودجوش در میان خویشان و هم کلاسان و دوستان صمیمی زیر نظر یک راهنمای باتجربه، تولید محتوای رسانه ای مؤثر درباره تمدن اسلامی و شاخص های آن، تقویت معرفت دینی

۱- سوره بقره، آیه ۱۴۳.

۲- بیانات رهبر انقلاب در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۷/۳/۷.

خود و اطرافیان و حضور آگاهانه و حساب شده در فضای مجازی برای تبلیغ اندیشه درست دینی از جمله اقداماتی است که برای همراه کردن دیگران می تواند صورت بگیرد. همان طور که در قرآن کریم آمده است:

→ **وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** **وَجُوبِ دَعْوَتِ بِي خَيْرٍ وَ أَمْرٍ بِمَعْرُوفٍ وَ نَهْيٍ أَمِنْ مَنكَرٍ**

بیانگر کدام حوزه است؟

خرداد 98 تجربی
شهریور 98 انسانی

۳- **تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری: پیشرفت علمی، پایه های**

استقلال یک ملت را تقویت می کند و مانع تسلط بیگانگان می شود. هریک از ما باید بکوشیم با همت بلند و پشتکار فراوان، استعداد خود را به کار بگیریم تا به مرتبه ای از قدرت علمی برسیم که توجه دیگر ملت ها را به سوی خود جلب کنیم. «کشوری که مردم آن از علم بی بهره باشند، هرگز به حقوق خود دست نخواهد یافت. نمی شود علم را از دیگران گدایی کرد. علم، درون جوش و درون زاست. باید استعدادهای یک ملت به کار افتد تا یک ملت به معنای حقیقی کلمه، عالم بشود.»^۲

پیشرفت های اخیر دانشمندان جوان کشور ما در رشته های مختلف علمی، مانند پزشکی و سلول های
بنیادی، فناوری نانو و هسته ای، صنایع نفت، پتروشیمی و سدسازی قدم های اولیه ای است که باید با
همت بلندتر و عزم قوی تر ادامه یابد و همه عرصه های دانش را بپیماید.

شهریور 98

خرداد 98 تجربی ۴- **استحکام بخشیدن به نظام اسلامی: استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور مهم ترین تجربی**

عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان است. یک کشور ضعیف، به طور طبیعی منزوی می شود و همراه و همدلی در دنیا نمی یابد. **استحکام پایه های اقتصادی و تلاش برای کاهش فقر، توسعه عدالت در همه ابعاد، تقویت اتحاد ملی، انسجام اسلامی و مشارکت عمومی و عمل به**
وظیفه مقدس امر به معروف و نهی از منکر، از مهم ترین عوامل استحکام نظام اسلامی است. **خرداد 98 انسانی**

هم اندیشی (۱)

با همفکری دوستان خود، برخی از عواملی را که در حال حاضر موجب لطمه زدن به استحکام نظام اسلامی می شود، بیان کنید. به نظر شما برای رفع این عوامل چه اقداماتی باید انجام داد؟ مشکلات اقتصادی و عدم عدالت در برخی موارد و کم توجهی به امر به معروف و نهی از منکر

۱- سوره آل عمران، آیه ۱۰۴.

۲- رهبر انقلاب، سخنرانی در مراسم سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، خرداد ماه ۱۳۸۵.

دی 98 انسانی

۵- تقویت عزت نفس عمومی : ملتی که به توانایی خود ایمان و باور دارد و عبارت «ما می توانیم» را، نه صرفاً در لفظ، بلکه در «عمل» بیان می کند، قله های افتخار را به سرعت فتح خواهد کرد. ایمان و باور به اینکه «ما می توانیم»، زنده کننده تمدن اسلامی و نیروی محرکه ای برای پیمودن راه و گذر از گردنه های سخت است. آن خودباوری که پیامبر گرامی اسلام در یاران اندک خود به وجود آورد، سبب شد در شهر کوچک مدینه امتی تربیت شود که برای اصلاح جهان قیام کند و از همان ابتدا برای آزادی ستم دیدگان جهان و گسترش توحید در تمام دنیا برنامه ریزی نماید!

بوجود آمدن خودباوری پیامبر اسلام در یاران اندک خود باعث چه چیزی شد؟

بیشتر بدانیم

۱- صبح یکی از روزهایی که مسلمانان به حفر خندق در اطراف مدینه مشغول بودند، تا مانع ورود مشرکان مکه شوند و بتوانند با جمعیت اندک خود در مقابل آنها بایستند، به سنگ بزرگی برخوردند. شکستن و بیرون آوردن آن سنگ مشکل بود. گروهی از یاران پیامبر ﷺ جمع شده بودند و تلاش می کردند با استفاده از ابزار آن روز و زور بازوی خود، سنگ را بشکنند و آن را بیرون آورند، اما موفقیتی به دست نیامد.

جابر بن عبدالله نزد پیامبر آمد و از ایشان کمک خواست. پیامبر خدا ﷺ نزد آنان آمد، نگاهی به سنگ بزرگ انداخت، سپس به سوی آب رفت و وضو گرفت و جرعه ای از آن را نوشید. اعتماد و آرامش در رفتار وی تجلی داشت. با اطمینان کلنگ را در دست گرفت، آن را بالا برد و با بانگ تکبیر فرود آورد. آن چنان محکم کوبید که غرشی برخاست و جرعه ای چون شهاب از سنگ برآمد؛ با ضربه دوم، برق دیگری درخشید و با ضربه سوم، برق سوم. با این سه ضربه پیاپی، سنگ سخت از هم پاشید و تکه تکه شد.

رسول خدا ﷺ از میان خندق رو به یاران کرد و فرمود: «خدای متعال با برق نخستین، کشور یمن را برای من گشود و با برق دومین، شام و مغرب زمین را و با برق سوم مشرق زمین را برای من فتح کرد.» ایشان خودباوری و توکل به خداوند را این گونه در یاران خود تقویت می نمود.

۲- یکی از تربیت یافتگان مکتب اسلام که پیامبر اکرم ﷺ و اولیای الهی را اسوه و الگوی خود قرار داد و عزت نفسی کم نظیر در سخت ترین لحظه های زندگی از خود نشان داد، شهید محسن حججی بود. این جوان شجاع وقتی به اسارت دشمنانی درآمد که کارشان بریدن

۱- سلام بر خورشید، سید علی اکبر حسینی، ج ۴، ص ۲۴۲.

سرها و سوزاندن آدم‌ها بود، نه تنها ترسی به دل راه نداد، بلکه چنان با عظمت و صلابت با آنان روبه‌رو شد که آنان را به هراس انداخت و دون صفتی و حقارت را در چهره‌شان آشکار کرد.

از تناسب پیام اسلام با فطرت انسان به چه موضوعی می‌رسیم؟ جهانی بودن دعوت اسلام

حوزه چهارم: حضور مؤثر و فعال در جامعه جهانی در چه صورتی امکان پذیر است؟ 1-2-3

پیام اسلام، پیامی مطابق با فطرت انسان‌هاست. هر انسان روشن‌ضمیری که جویای حقیقت باشد، وقتی دعوت قرآن را به عقلانیت، عدالت، دوری از ستمگری و ستم‌پذیری، پاکدامنی، معنویت و تقوا می‌شنود، به‌طور طبیعی جذب آن می‌شود. هر حقیقت‌جویی، وقتی در میان هزاران کتاب، مقاله، فیلم و انواع تبلیغاتی که علیه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله منتشر کرده‌اند، به سیمای واقعی ایشان می‌رسد، او را به بزرگی روح می‌ستاید. بنابراین لازم است ما این پیام‌رهای بخش را با همان شیوه‌هایی که رسول خدا صلی الله علیه و آله به دیگران رساند، در جهان تبلیغ کنیم و به دیگران برسانیم. خداوند درباره روش تبلیغ رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

«به لطف و رحمت الهی با آنان [مشرکان] نرمی بیشه کردی. و اگر تو درشت‌خوی سخت‌دل بودی،

بی‌شک از پیرامون تو پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برای آنها آمرزش بخواه و در کار با آنان مشورت کن و آنگاه که تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن که خداوند اهل توکل را دوست دارد.»

با توجه به شرایط کنونی جهان و اقداماتی که دشمنان اسلام علیه دین ما و پیامبر ما انجام می‌دهند،

اقدامات زیر را پیشنهاد می‌کنیم: دی 97 انسانی

شهریور 98 انسانی → **ترسیم چهره منطقی و عقلانی دین اسلام**: میان یک پیام و روش تبلیغ آن باید تناسب منطقی

و معقول برقرار باشد. حق را نمی‌توان با روش‌های نادرست به دیگران رساند. دین اسلام یک دین منطقی و استدلالی است و هر آموزه و حکم آن براساس حکمت الهی تنظیم شده است. چنین دینی را نمی‌توان با تعصب‌های جاهلانه یا با روش‌های فریبکارانه تبلیغ کرد و نظر مردم را به سمت آن جلب نمود. ما باید از همان روش‌هایی که خداوند، در قرآن کریم به پیامبر گرامی‌اش آموزش داده، استفاده کنیم و بهره ببریم.

پیام : ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام از مسئولیت های ما در حوزه علم و دانش

تدبیر در قرآن (۴)

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ
بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...^۱

... به راه پروردگارت. دعوت کن
... با دانش، استوار. و اندرز نیکو
... و با آنان به شوهای که نیکوتر است، مجادله نما
.....

با تدبیر در این آیه، روش های صحیح دعوت را استخراج کنید :

روش اول : استفاده از حکمت و استدلال عقلی در هنگام دعوت

روش دوم استفاده از موعظه حسنه و اندرز نیکو (پند نیکو و اخلاق)

روش سوم استفاده از جدال احسن به هنگام بحث و مناظره (روش منطقی و استدلالی)

توضیح دهید؟

دی 98 انسانی

توضیح 1/5

۲- استفاده از بهترین و کارآمدترین روش ها برای رساندن

پیام : امروزه ابزارهای رساندن پیام بسیار متنوع و گسترده شده است.

این ابزارها، به همان میزان که می توانند در استخدام حق قرار گیرند،

می توانند حامل پیام های باطل باشند و به گمراهی مردم کمک کنند.

متأسفانه بیشتر این رسانه ها توسط کسانی تأسیس و مدیریت می شود که

نه تنها به دنبال حقیقت نیستند بلکه می خواهند باطل را حق جلوه دهند

تا مردم دنیا باطل را جای حق گذاشته و از آن پیروی کنند.

شبکه جهانی اطلاع رسانی (اینترنت) مهم ترین نمونه این گونه رسانه هاست. در این میدان، که شاید

سخت ترین هموردی حق و باطل در جریان است، مشاهده می کنید که چگونه باطل پیشگان به تمام

اصول و موازین اخلاقی و انسانی حمله می کنند و هیچ حدّ و مرز اخلاقی را رعایت نمی نمایند.

بررسی

۱- امروزه چه ابزارهایی برای رساندن پیام حق و گفت وگو با دیگر مردمان وجود دارد که

می توان از آنها کمک گرفت؟ اینترنت - شبکه های اجتماعی - رسانه ها - صدا و سیما

۲- دشمنان حق چگونه از این ابزارها سوء استفاده می کنند؟ و راه مبارزه با آنها چیست؟

دشمنان با تولید محتوای نامناسب و در جهت تبلیغات ضد دینی و ترویج بی بند و باری و مصرف گرایی از این
المنبره نعله آمده می کنند راه مبارزه بر خورد انتقادی و عزتمندانه در برابر الگوهای معرفی شده دشمنان همچون

مد و ... و

۳- مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر: یکی از رسالت‌های اصلی

انبیا، مبارزه با ظلم و برقراری عدل و گسترش حق و حقیقت بوده است. هرچند بسیاری از مردم با شنیدن سخن حق دلشان نرم می‌شود و مجذوب حقیقت و عدالت می‌شوند اما باید هوشیار باشیم که همواره گروهی از اهل باطل هستند که نه تنها زیر بار حق نمی‌روند، بلکه سد راه حق جویی می‌شوند؛ زیرا گسترش عدالت، منافع آنها را تهدید می‌کند. این گروه‌ها تا همه را تابع خود نکنند و یوغ اسارت بر گردن دیگران نیفکنند، آرام نمی‌گیرند. ویژگی اهل باطل را بنویسید؟

امام خمینی علیه السلام می‌فرمایند:

«نکته مهمی که همه ما باید به آن توجه کنیم و آن را اصل و اساس سیاست خود با بیگانگان قرار دهیم، این است که دشمنان ما و جهان‌خواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند. به یقین، آنان مرزی جز عدول از همه هویت‌ها و ارزش‌های معنوی و الهی مان نمی‌شناسند. به گفته قرآن کریم [دشمنان] هرگز دست از مقاتله و ستیز با شما بر نمی‌دارند مگر اینکه شما را از دین‌تان برگردانند.^۱ ما چه بخواهیم و چه نخواهیم صهیونیست‌ها و آمریکا و شوروی در تعقیبمان خواهند بود تا هویت دینی و شرافت مکتبی مان را لکه‌دار نمایند.»^۲

بدین ترتیب، اگر واقع‌بینانه نگاه کنیم، درمی‌یابیم که دعوت به حق و عدالت را نباید منحصر به صحبت و شعار کنیم، بلکه برای تحقق سخن حق باید برنامه‌ریزی کرد، قیام نمود و شرایطی فراهم کرد تا موانع حق و حق‌پرستی از جامعه خود و جهان زدوده شود؛ این مهم میسر نمی‌شود مگر با تلاش و یشتکار، جهاد و آمادگی برای شهادت در راه خدا، و تحمل همه سختی‌های این راه که همان راه حق و حقیقت است.

بیشتر بدانیم

امام خمینی علیه السلام در این باره در پیام براءت از مشرکین در حج سال ۱۳۶۶ فرمودند:

«... تجربه انقلاب اسلامی در ایران، با خون‌بهای هزاران شهید و مجروح و خراب شدن منزل‌ها و به آتش کشیده شدن خرمن‌های کشاورزان و کشته شدن تعداد بسیاری در بمب‌گذاری‌ها و اسیر شدن فرزندان انقلاب و اسلام به دست دژخیمان بعث عراق و هزاران گونه تهدید و فشار اقتصادی و جانی به دست آمده است. ملت ایران تجربه پیروزی بر کفر جهانی را در خراب شدن

۱- سوره بقره، آیه ۲۱۷.

۲- صحیفه نور، امام خمینی، ج ۲۰، ص ۲۳۷.

منازل خود بر سر کودکان در خواب به دست آورده و با فداکاری و مجاهدت، انقلاب و کشور خود را بیمه نموده است. ما به تمام جهان تجربه‌هایمان را صادر می‌کنیم و نتیجه دفاع و مبارزه با ستمگران را بدون کوچک‌ترین چشمداشتی، به مبارزان راه حق انتقال می‌دهیم و مسلماً محصول صدور این تجربه‌ها، جز شکوفه‌های پیروزی و استقلال و پیاده شدن احکام اسلام برای ملت‌های در بند نیست.

... من به تمام دنیا با قاطعیت اعلام می‌کنم که اگر جهان خواران بخواهند در مقابل دین ما بایستند، ما در مقابل همه دنیا آنان خواهیم ایستاد و تا نبودی تمام آنان از پای نخواهیم نشست؛ یا همه آزاد می‌شویم و یا به آزادی بزرگ‌تری که شهادت است می‌رسیم و همان‌گونه که در تنهایی و غربت و بدون کمک و رضایت احدی از کشورها و سازمان‌ها و تشکیلات جهانی، انقلاب را به پیروزی رساندیم، و همان‌گونه که در جنگ نیز، مظلومانه‌تر از انقلاب، جنگیدیم و بدون کمک حتی یک کشور خارجی متجاوزان را شکست دادیم، به یاری خدا باقیمانده راه پر نشیب و فراز را با اتکالی به خدا، تنها خواهیم پیمود و به وظیفه خود عمل خواهیم کرد؛ یا دست یکدیگر را در شادی پیروزی جهان اسلام در کل گیتی می‌فشاریم و یا همه به حیات ابدی و شهادت روی می‌آوریم و از مرگ شرافتمندانه استقبال می‌کنیم ولی در هر حال پیروزی با ماست و دعا را هم فراموش نمی‌کنیم...»^۱

یکی از نمونه‌های بارز حق ستیزی و زورگویی در جهان را نام ببرید؟

نمونه بارز حق ستیزی و زورگویی در عرصه جهانی، اقدامات صهیونیست‌ها در فلسطین اشغالی

است. فجایع و ظلم‌هایی که امروزه در فلسطین رخ می‌دهد، بر کسی پوشیده نیست و تاکنون سازمان‌های بین‌المللی ده‌ها قطعنامه در محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی صادر کرده‌اند؛ اما آیا این قطعنامه‌ها توانسته‌اند در رویه‌های ظالمانه این رژیم غاصب اندک تأثیری داشته باشد؟ آیا در مقابل یک جاه طلب قدرتمند می‌توان به مذاکره و نصیحت اکتفا کرد؟

هم‌اندیشی (۲)

برخی می‌گویند راه حل معضل فلسطین را باید در پشت میزهای مذاکره و رایزنی‌های سیاسی جست‌وجو کرد و انتفاضه مردم فلسطین تنها بر حجم مشکلات می‌افزاید. در گفت‌وگو با دوستان خود، این دیدگاه را نقد و بررسی کنید.

بنابراین، با شناخت دقیق فرصت‌ها، مردم دنیا را باید نسبت به شرایط سخت و ظالمانه‌ای که در آن قرار گرفته‌اند، آگاه کنیم و با زنده کردن روحیه جهاد و مبارزه، به تقویت جبهه عدالت‌خواهان بپردازیم. با اقتدا به امام خمینی علیه السلام عزت و کرامت ذاتی انسان‌ها را به آنها یادآوری کنیم، روحیه خودباختگی و ترس را از ملت‌ها بزداییم و آنها را به سوی استقامت و مبارزه‌ای معقول و عزتمند هدایت کنیم.

بیشتر بدانیم

۱- زندگی و سخنان امام خمینی علیه السلام پر از روحیه حماسه و جهاد و شهادت‌طلبی است. جالب اینجاست که حتی در پیامی که هنگام قبول قطعنامه مربوط به تهاجم عراق به ایران صادر کرد، نه فقط بر تداوم روحیه جهاد، بلکه بر تداوم خود این جهاد مقدس علیه ظلم و ستم تأکید نمودند و بیان داشتند هدف ما نه فقط رفع فقر، بلکه محو هرگونه ظلم و کفر از کل جهان است:

«... آری، [مبارز] فلسطینی، راه گم کرده خود را از راه برائت ما یافت و دیدیم که در این مبارزه، چگونه خون بر شمشیر و ایمان بر کفر و فریاد بر گلوله پیروز شد، و چطور خواب بنی اسرائیل در تصرف از نیل تا فرات آشفته گشت و دوباره کوكب درّیه^۱ فلسطین از شجره مبارکه لاشرقیه و لاغربیه ما برافروخت و امروز همان گونه که فعالیت‌های وسیعی در سراسر جهان برای به‌سازش کشیدن ما با کفر و شرک در جریان است، [فعالیت‌هایی] برای خاموش کردن شعله‌های خشم ملت مسلمان فلسطین نیز به همان شکل ادامه دارد و این تنها یک نمونه از پیشرفت انقلاب است...»

امروز جنگ حق و باطل، جنگ فقر و غنا، جنگ استکبار و استضعاف و جنگ پابرهنگه‌ها و مرفهین بی‌درد شروع شده است و من دست و بازوی همه عزیزانی که در سراسر جهان کوله‌بار مبارزه را بر دوش گرفته‌اند می‌بوسم و سلام و درود خالصانه خود را به همه غنچه‌های آزادی و کمال تبار می‌کنم؛ و به ملت عزیز و دلاور ایران هم عرض می‌کنم خداوند آثار و برکات معنویت شما را به جهان صادر کرده است و شراره کینه انقلابی‌تان جهان‌خواران چپ و راست را به وحشت انداخته است...

جنگ ما جنگ عقیده است و جغرافیا و مرز نمی‌شناسد و ما باید در جنگ اعتقادی‌مان، بسیج بزرگ سربازان اسلام را در جهان به‌راه اندازیم...

۱- اشاره به تعبیر (کوكب دزى) در آیه ۳۵ سوره نور، که به معنای «ستاره درخشان» است.

اذناب^۱ آمریکا باید بدانند که شهادت در راه خدا مسئله‌ای نیست که بشود با پیروزی یا شکست در صحنه‌های نبرد مقایسه شود. مقام شهادت، خود، اوج بندگی و سیر و سلوک در عالم معنویت است، نباید شهادت را تا این اندازه به سقوط بکشانیم که بگوییم در عوض شهادت فرزندان اسلام، تنها خرمشهر و یا شهرهای دیگر آزاد شدند، تمامی اینها خیالات باطل ملی‌گراهاست و ما هدفمان بالاتر از آن است. ملی‌گراها تصور نمودند ما هدفمان پیاده کردن اهداف بین‌الملل اسلامی در جهان فقر و گرسنگی است، ما می‌گوییم تا شرک و کفر هست، مبارزه هست و تا مبارزه هست، ما هستیم. ما بر سر شهر و مملکت با کسی دعوا نداریم؛ ما تصمیم داریم پرچم «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» را بر قلل رفیع کرامت و بزرگواری به اهتزاز درآوریم ...

من به صراحت اعلام می‌کنم که جمهوری اسلامی ایران با تمام وجود برای احیای هویت اسلامی مسلمانان در سراسر جهان سرمایه‌گذاری می‌کند و دلیلی هم ندارد که مسلمانان جهان را به پیروی از اصول تصاحب قدرت در جهان دعوت نکند و جلوی جاه‌طلبی و فزون‌طلبی صاحبان قدرت و پول و فریب را نگیرد. ما باید برای پیشبرد اهداف و منافع ملت محروم ایران برنامه‌ریزی کنیم، ما باید در ارتباط با مردم جهان و رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و حمایت از مبارزان و گرسنگان و محرومان با تمام وجود تلاش نمایم و این را از اصول سیاست خارجی خود بدانیم.^۲

۲- تلاش ما برای احیا و بازسازی تمدن اسلامی و اصلاح وضع کنونی جهان، صرفاً یک وظیفه در کنار سایر وظایف و مسئولیت‌ها نیست؛ مجاهده و قیامی است برای یکی از قدیمی‌ترین و مقدس‌ترین آرمان‌ها و اهداف انبیای الهی، یعنی تشکیل جامعه عدل جهانی به رهبری موعود الهی، حضرت مهدی علیه السلام.

مسئولیت رساندن پیام رهایی‌بخش اسلام، امروزه بر دوش ماست. فردای انسان‌ها، به آگاهی، ایمان، همت و عزم راسخ ما برای ایفای نقش منحصر به فرد خود در جهان امروز بستگی دارد.

اینک که در انتهای آخرین درس به نام مقدس حضرت «مهدی» علیه السلام، موعود بزرگ پیامبران الهی رسیده‌ایم، خدا را سپاسگزاریم.

۱- اذناب: بیروان.

۲- برگزیده‌هایی از صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۲۳۴ تا ۲۳۷.

در این پایان زیبا به امید دیدار دل‌انگیز و سُورآورش، ظهور حضرتش را از خداوند مسئلت می‌نماییم و برای سلامتی ایشان این‌گونه دعا می‌کنیم :

<p>خداوندا نسبت به ولی خودت، حجة بن الحسن که درود تو بر او و بر پدرانش باد در این لحظه و در تمام لحظات سرپرست و محافظ و رهبر و یاور و راهنما و چشم بینا باش تا (حکومت) او را در سراسر زمین خود با رغبت و پذیرش (مردمان) استوار سازی و او را در روی زمین تا زمانی دراز (از حکومت حق و عدل) برخوردار گردانی</p>	<p>اَللّٰهُمَّ كُنْ لَوَلِيَّتِكَ الْحُجَّةَ بْنِ الْحَسَنِ صَلِّوْا ثَلَاثًا عَلَيْهِ وَ عَلٰى اَبَائِهِ فِيْ هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِيْ كُلِّ سَاعَةٍ وَ لِيًّا وَ حَافِظًا وَ قَائِدًا وَ نَاصِرًا وَ ذَلِيْلًا وَ عِيْنًا حَتّٰى تُسْكِنَهُ اَرْضَكَ طَوْعًا وَ تُمَتِّعَهُ فِيْهَا طَوِيْلًا</p>
---	--

